

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa/>

№ 15 (2344) Год XLVI

Беласток 15 красавіка 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Вялесаванне ў Полацку

Аляксандр МАКСІМЮК

23 сакавіка г.г. у Полацку мела адбыцца патройная ўрачыстасць. Таварыства вольных літаратараў прысвоіла сваю ўзнагароду — „Глінянага Вялеса” — Сяргею Астраўцову з Гродна — за лепшую кнігу 2000 года, „Цэнзарскія нажніцы” (вышла яна ў Беластоку). Святкаванне гэтае сталася таксама нагодай для прамоцыі першага выпуску Літаратурна-мастацкага часопіса „Правінцыя”, які ў пачатку сакавіка паказаўся ў Беластоку. Адаму Глэбусу мелася яшчэ ўручацца ўзнагарода „Важкая цагляна”, але герой не даехаў у Полацк.

Таварыства вольных літаратараў (ТВЛ) узнікла ў 1993 годзе ды стала той ініцыятывай, якая (хоць крышку) зламала манаполію Мінска ў кнігадрукаванні. Да 90-х гадоў менавіта ў Мінску раздзяляліся грошы і папера на беларускамоўныя выданні, тут знаходзіліся таксама ўсе выдавецтвы і часопісы краіны. Аўтару, які хацеў заіснаваць у беларускім пісьменстве, неабходна было перасяліцца ў Мінск. Полацкі паэт Алесь Аркуш заснаваў з сябрамі часопіс „Калоссе” — форум ідэй і тэкстаў людзей, якія адмовіліся як перасяляцца ў Мінск, так і выстойваць чэргі ў тамашнія часопісы і выдавецтвы. Сябрына стала вучыцца выбіваць грошы на беларускі друк ад няўрадавых устаноў і прыватных спонсараў. Жыццё паказвае, што мастацтва гэтае яны асвоілі паспяхова, бо часопіс „Калоссе” выходзіць па сённяшні дзень, заснавана пры ім таксама кніжная серыя. Але пры ўсім гэтым нават з адгароджанай ад Беларусі дротам Беласточчыны відаць, што малады літаратурны Мінск хутчэй за ўсё схільны „замачыць” кволы поспех калоссеўцаў, чымсьці бачыць у ім шанец на дыялог, прагрэс ці ўласны рост — рэцэнзіі вытрымліваюцца ў здэклівым тоне, у кнігах Бібліятэчкі часопіса „Калоссе” вышукоўваюцца адны заганы. Пospех калоссеўцаў кволы, бо і часопіс, і ягоная кніжная серыя вельмі небагатыя паліграфічным афармленнем як на канец XX стагоддзя. На польскія ўмовы гэтае выдавецкае мерапрыемства ў нейкай ступені нагадвае незалежныя выданні перыяду першай „Салідарнасці”. З другога боку, гэтыя кніжачкі чытаюцца, можна сказаць, самі ўваходзяць у чыгача.

Узнагароду „Глінянага Вялеса” ТВЛ устанавіла дзеля падштурхоўвання літаратурнага жыцця і ўзнагароджвання ў ім аўтараў, якім неабавязкова пашэнціла патрапіць у афіцыйна прызнаную сферу. Гэткім чынам вакол узнагароды вырас пэўны культ. „Вялеса”, між іншым, атрымалі Уладзімір Арлоў ды Ігар Бабкоў. Да сёлетняга было двух

[працяг 2]

Беларус на сусветнай арбіце

З Барысам КІТАМ, акадэмікам Міжнароднай акадэміі астранаўтыкі, вынаходнікам вадароднага паліва для касмічных караблёў, дарадчыкам урада Злучаных Штатаў па астранаўтыцы, сістэмным аналізе, адным з першых распрацоўшчыкаў амерыканскіх касмічных сістэм, дырэктарам Віленскай і Навагрудскай беларускіх гімназій, прафесарам Мэрылендскага ўніверсітэта, заснавальнікам беларускай калёніі ў Саўт-Рыверы, гутарыць Ганна Кандрацюк.

— *Калі пачалося ў вас зацікаўленне космасам?*

— У Амерыцы.

— *У Беларусі вы не думалі пра палёт на Месяц?*

— У Беларусі я думаў, як пражыць чарговы дзень.

— *У Амерыку вы трапілі ў 1948 годзе, праз Нямеччыну, як уцякач з Беларусі. Спачатку працуеце ў якасці хіміка ў фармацэўтычных фірмах Нью-Джэрзі і Каліфорніі. Дзесяць гадоў пазней вы ўжо навуковы супрацоўнік фірмы Nort American Aviation.*

— У Амерыцы выратавала мяне матаматыка. Амерыканцам асабліва былі патрэбны матэматыкі. Я выпускнік прыродна-матэматычнага факультэта Віленскага ўніверсітэта, які закончыў у 1933 годзе. А матэматыка аднолькавая ўсюды — і ў Амерыцы, і ў Вільні. Таксама дапамагала мне веданне хіміі і фізікі.

— *Вы ведалі англійскую мову?*

— З замежных валодаў нямецкай і французскай. Дзякуючы ім я хутка навучыўся англійскай мове.

— *У канцы 50-х займаецеся распрацоўкай вадароднага паліва для касмічных сістэм Navaho і Apollo.*

— Да таго часу ўжывалі толькі нафту, і трэба было выдумаць нешта больш магутнае, мацнейшае, каб рабіць такія вялікія праекты як „Падарожжа на Месяц”, збудаваць вялікую ракету. Вось такой ракетай была „Сатурн 5”, збудаваная пад кіраўніцтвам ракетчыка Вернера фон Браўна.

— *У чым сутнасць вашага вынаходства?*

— Плаўкі вадарод хутка выпарваўся, ён меў вельмі нізкую тэмпературу, ды заўсёды з’яўляўся ў дзвюх формах як арта-вадарод і пара-вадарод. Арта-вадарод сам пераходзіў у пара-вадарод, выдзяляючы вялікую колькасць цеплыні. Уся складанасць заключалася ў тым, каб выкарыстаць яе ў якасці паліва для касмічных караблёў.

— *У адным з інтэрв’ю я прачытала, што на арбіту сусветнай навукі вывёў вас савецкі спадарожнік.*

— Спаворніцтва з СССР вельмі падбадзёрыла амерыканцаў. Асабліва калі саветы першыя ажыццявілі запуск спадарожніка Зямлі. Што гэта сталася, — гадзі амерыканцы, — што яны са сваёй тэхналогіяй нас апярэдзілі? Тады пачалася вялікая праца ў Амерыцы. На касмічныя праекты ішлі мільярды долараў. Мы дасягнулі свайго і апярэдзілі Савецкі Саюз, пасылаючы „Apollo” на Месяц.

— *У Амерыцы вы адчулі сябе патрэбным і дацэненым?*

— Амерыка гэта ўся сабраная людская, гэта размах. Аднак самая важная — свабода! Людзі робяць тое, што хочуць, і, калі маюць магчымасць, даюць з сябе найлепшае. А пры Савецкім Саюзе ўсе загады ішлі згары. Не давалі ніякай ініцыятывы людзям. У Амерыцы — наадварот. Былі такія гады, што Нобелеўскія прэміі атрымлівалі адно амерыканцы.

[працяг 5]

*Спакойнага і радаснага
Велікоднага святкавання
ўсім вытанам жадае
рэдакцыя „Нівы”*

„Бо святам божым ўсюды вее”

Хрысціянскі Вялікдзень выводзіцца з яўрэйскай Пасхі. У праваслаўі Светлае Хрыстова Уваскрэсенне — самае важнае свята, сэрца гадавога літургічнага цыкла. Святкаванням спадарожнічаюць шматлікія песні, у якіх выказваецца радасць ад уваскрэсення Гасподняга і прыходу вясны.

[Вялікдзень 3]

З ваяводай аб дыскрымінацыі

29 сакавіка падляшскі ваявода Крыстына Лукашук сустрэлася ў Орлі з мясцовымі раднымі і жыхарамі гміны. Ваяводу найбольш узбударажылі пытанні, якія прагучэлі на канец спаткання з боку жыхароў Арлянскай гміны.

[палеміка 4]

Старое Беразова і абаронцы людю

На спатканне з Анджэем Лепэрам і Пятром Ікановічам у Старым Беразове 18 сакавіка прыбыло не менш слухачоў, чым у павятовым горадзе Гайнаўцы. Мо з цікавасці да славетых гасцей (авабліва інтрыгаваў А. Лепэр, які сумеў падняць на ногі новых касінераў).

[візіт 5]

Прыгадаем Янука Дарашкевіча

Янук Дарашкевіч, сын Кастуся Дарашкевіча, нарадзіўся ў 1890 годзе ў вёсцы Меляшкі на Беласточчыне. Спачатку вучыўся ў роднай вёсцы, пасля ў Гарадку, дзе і пазнаёміўся з М. Арлом, які быў яго равеснікам. Пасля паступіў у Свіслацкую настаўніцкую семінарыю, якую закончыў у 1909 г.

[зямляк 8]

Аб святых Праваслаўнай царквы

Цыкл сустрэч аб святых распачаўся 4 сакавіка г.г. з даклада дырэктара Інстытута праваслаўнай культуры і апекуна Праваслаўнага брацтва ў Гайнаўцы протаіерэя Славаміра Хвойкі. Пазнаёміў ён парафіян з цікавейшымі момантамі жыцця афонскага старца Сілуана.

[жыцця 9]

Беларусь — беларусы

Галадоўка Андрэя Жукаўца

У пятніцу, 6 красавіка, Звяз беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы склікаў прэс-канферэнцыю, прысвечаную распачатай Андрэем Жукаўцом галадоўцы ў беластоцкім арышце. Мінская пракуратура абвінавачвае 31-гадовага прадпрымальніка, палітычнага ўцекача з Беларусі, прабываючага ад двух гадоў у Польшчы, у абакуленні 700 тысяч амерыканскіх долараў і на гэтай аснове яго 7 лютага г.г. затрымала польская паліцыя.

Андрэй Жукавец у сераду 4 красавіка распачаў сухую галадоўку ў знак пратэсту супраць свайго незаконнага прабывання ў польскім арышце. Прэс-сакратар беластоцкай пракуратуры прытрымоўваецца легітымнасці дакументаў на арышт А. Жукаўца. Пункт гледжання Звязу беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы — іншы. У справе Андрэя Жукаўца дзве часткі: польскія законы і запыт беларускай пракуратуры. Апошні — незаконны па той прычыне, што падпісаны службовымі асобамі пасля 1999 года. У 1999 годзе страцілі яны сваю легітымнасць, бо Аляксандр Лукашэнка, які тых службоўцаў назначаў, афіцыйна знаходзіўся на пасадзе прэзідэнта Рэспублікі Беларусь да 1999 года. З таго часу ён не прызнаецца еўрапейскімі дэмакратычнымі дзяржавамі, Канадай, ЗША і Аўстраліяй. Таксама Польшча падпісала ўсе дакументы, якія сведчаць аб нелегітымнасці ўлады Лукашэнкі. Падпісала яна і канвенцыі аб уцекачах і аб экстрадыцыі. Калі Польшча заявіць, што яна прызнае толькі рэжым Лукашэнкі, то Звяз беларускіх уцекачоў у Польшчы будзе шанаваць такую пазіцыю. Калі ж Польшча стаіць на тым грунце, што ЗША і еўрапейскія дэмакратычныя дзяржавы, тады яна не павінна арыштоўваць на сваёй тэрыторыі беларускіх апазіцыянераў па загаду нелегітымных улад.

У беларускіх палітычных уцекачоў паявілася надзея на станоўчае вырашэнне справы Андрэя Жукаўца. Грунтуецца яна на перапісцы з Генеральным пракурорам Лехам Качынскім. Старшыня польскага Хельсінскага камітэта Марэк Навіцкі абяцаў на судзе 19 красавіка паддаць крытыцы дамову аб прававой дапамозе паміж Польшчай і Беларуссю. У пісьме Марку Навіцкаму Андрэя Жукаўца падтрымаў дэпутат Вярхоўнага Савета Уладзімір Кудзінаў, які 3-4 красавіка прабываў у Варшаве. У падтрымку Андрэя Жукаўца выказаўся і Станіслаў Шушкевіч.

Раней польскія ўлады выпускалі ўжо беларускіх апазіцыянераў. У Варшаве выпусцілі Леаніда Волка. Ён да арышту ў Варшаве быў у сямі еўрапейскіх дзяржавах і, хаця правяралі ягоныя дакументы, там усё было ў парадку. А як прыляцеў у Варшаву, яго адразу былі арыштавалі. Валерыя Кругавога, дэпутата Вярхоўнага Савета 13-га склікання, у 1998 годзе арыштавалі ў Варшаве па той жа прычыне, што і цяпер Андрэя Жукаўца; было гэта яшчэ пры легітымнасці Аляксандра Лукашэнкі. На другі дзень Валерыя Кругавой на аснове пастановы суда быў выпушчаны без ніякіх санкцый. Варшаўскі суд палічыў тады, што дамова аб прававой дапамозе не абавязвае трымаць у арышце.

Звяз беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы падтрымлівае прычыны галадоўкі Андрэя Жукаўца і лічыць, што Польшча незаконнымі арыштамі ўмешваецца ва ўнутраныя справы Беларусі. Уцекачы з Беларусі, якія прыехалі ў Польшчу, спадзяюцца аховы іх дзяржавай, якая падпісала на гэта міжнародныя дагаворы.

Аляксандр ВЯРБЦКІ

(На падставе інфармацыі Віктара Нагнібяды)

Патрэбны моцны лідэр

„Калі ў Маскве не ўбачаць моцнага лідэра, здольнага аб’яднаць усю апазіцыю ў Беларусі, Крэмль будзе ставіць на Лукашэнку”. Такое меркаванне накіравана на маючых адбыцца выбараў прэзідэнта Беларусі выказаў 7 красавіка ў інтэрв’ю газеце „Народная воля” Алег Сысуеў — былы віцэ-прэм’ер і былы намеснік кіраўніка Адміністрацыі прэзідэнта Расіі, які зараз з’яўляецца першым намеснікам старшыні савета дырэктараў „Альфа-Банка” і прэзідэнтам Кангрэса муніцыпальных органаў улады.

Паводле ягоных слоў, Расіі патрэбны моцны лідэр у саюзнай Беларусі, паколькі інтэграцыя — адна са скла-

даючых рэйтынгу цяпершняга расійскага прэзідэнта, а, апроч Беларусі, „наўрад ці з’явіцца іншая сіла для інтэграцыі”. „Так што альтэрнатыўнаму Лукашэнку кандыдату даўдзецца спадацца, перш за ўсё, прэзідэнту Расіі Уладзіміру Пуціну”, — лічыць Сысуеў. На яго думку, Пуцін зробіць стаўку на Лукашэнку, каб не рызыкаваць. Бо „ў выпадку няўдачы і правалу праекта пад назвай „альтэрнатыўны кандыдат” цяперашні рэжым у Беларусі стане яшчэ больш моцным”, — сказаў расійскі палітык.

Наталія КУЛАГНА,
БелаПАН, 07.04.2001 г.

Польскія вучоныя перадалі ў дар Беларусі

фотаальбом „Палессе”

Узнавіць вобраз даваеннай палескай вёскі ўзяліся вучоныя Польскай акадэміі навук і Кафедры беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку. Яны стварылі ўнікальны фотаальбом „Палессе”, куды ўвайшлі архіўныя матэрыялы 20-30-х гадоў мінулага стагоддзя аб культуры і побыце палешукоў. Фатаграфіі ў ім прадстаўлены па раздзелах: край, дом, пра-

ца, святкаванні, і дапоўнены гістарычна-этнаграфічнымі каментарыямі.

Спецыяльна для нашай краіны польскія вучоныя зрабілі пераклад тэкставой часткі кнігі на беларускую мову і перадалі 350 экзэмпляраў у дар рэспубліцы. Цяпер пры садзеянні Польскага інстытута ў Мінску і Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры яна даступна ўсім зацікаўленым.

Навіны БЕЛТА, 7.04.2001 г.

„Глінянага Вялеса” Сяргею Астраўцоў (справа) уручае Алясь Аркуш.

Вялесаванне ў Полацку

[1 *працяг*]

С. Астраўцоў з Гродна і Сяргей Рублеўскі з Віцебска (за кнігу „Апостраф”). Абодва яны прыехалі на ўрачыстасць у Полацк. А. Аркуш нагадаў прысутным гісторыю ўзнагароды, адбылося ўручэнне, а пасля аўтар „Цэнзарскіх нажніцаў” зачытаў сваё 10-абзацнае эсэ-крэда.

У рамках прамоцыі беластоцкага часопіса „Правінцыя” выступіў аўтар гэтых радкоў, кажучы пра адметную ролю рэгіёнаў у развіцці беларускага слова ды набліжаючы сабраным у бібліятэцы ці не самы незвычайны такі рэгіён — Беластоцчыну, якая развівалася і нацыянальна эмансипавалася цалкам са-

мастойна, а на якой зараз ужо тры беларускія літаратурныя часопісы. „Правінцыя” заснаваная ў рэгіёне і, перш за ўсё, дзеля рэгіёнаў. У „Правінцыі” і „Калосі” супольная прыкмета — адсутнасць высокаакадэмічных разважанняў, узамен прапануюцца зямляльныя тэксты для чытання і перачытвання.

На заканчэнне хочацца адзначыць нязвычайнае ўражанне, якое наводзіла і само месца правядзення ўрачыстасці, — Бібліятэка Сімяона Полацкага ў Беларускаму музеі кнігадрукавання, — і сам горад (у Полацку я быў упершыню), першакрыніца беларускай дзяржаўнасці.

Аляксандр МАКСІМЮК
Фота Рамана ВАРШЫЦКАГА

У Бібліятэцы Сімяона Полацкага.

Чарнобыльская выстаўка

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры 10 красавіка адкрыецца выстаўка „Мой боль вырастае да зор”. Прысвечана яна тэме Чарнобыля ў літаратуры і мастацтве, а складуць экспазіцыю творы пісьменнікаў і мастакоў, у чьёй творчасці чарнобыльскай праблематыцы адведзена нямаля месца. Гэ-

та кнігі Міколы Мятліцкага, Сяргея Законнікава, Рыгора Барадулліна, Ніла Гілевіча, Генадзя Бураўкіна, Васіля Зуёніка, працы Віктара Шматава, Уладзіміра Стальмашонка, Эдуарда Астаф’ева. А Сяргей Давідовіч будзе прадстаўлены ў двух іпастасях — як паэт і мастак.

Навіны БЕЛТА, 7.04.2001 г.

Плакат „Басовішча 2001”

Беларускае аб’яднанне студэнтаў аб’яўляе конкурс на плакат Фестывалю музыкі Маладой Беларусі „Басовішча 2001”. Праекты можна дасылаць да 15 мая 2001 г. па адрасе Radio „Racja”, ul. Ciepła 1/7, 15-472 Białystok з прыпіскай „Plakat”.

Невялікія сродкі на інвестыцыі

Радныя Гайнаўкі на XXV Сесіі Рады горада, якая адбылася 28 сакавіка г.г., прынялі праект бюджэту горада на 2001 год. З 23,3 мільёна злотых 50% сродкаў атрымае асвета. Апрача дзяржаўнай субвенцыі з гарадскога бюджэту выдзеленых будзе дадаткова 1 мільён 527 тысяч злотых на адукацыйныя патрэбы ў падставовых школах і гімназіях і 2 мільёны 69 тысяч злотых на ўтрыманне дзіцячых садкоў. Невялікія сродкі прызначаны на інвестыцыі — 445 тысяч злотых. У мінулым годзе на інвестыцыі планавалася толькі 504 тысячы злотых, але выдаткаваных было 4 мільёны 400 тысяч злотых. Бюджэтныя сродкі папоўнілі грошы з Кантракту для Бела-вежскай пушчы, фондаў, гарадскіх прадпрыемстваў і крэдыты.

Сярод выдаткаў вялікую суму — 19% — састаўляюць грошы на сацыяльную апеку, 10% — на камунальныя патрэбы, 9% — на адміністрацыю, 6,8% — на культуру і спорт.

У гэтым годзе прадугледжаны дзве дарожныя інвестыцыі: завяршэнне будовы вуліцы Бела-вежскай і выкананне асвятлення і пракладка тратуара па вуліцы Врублеўскага. У групе небюджэт-ных арганізацый 50 тысяч злотых атрымаюць арганізатары Міжнароднага фестывалю царкоўнай музыкі, 13 тыс. зл. — Дом Божай міласэрнасці „Самаранін“, 3,5 тыс. зл. — Гайнаўскі аддзел БГКТ і 2 тыс. зл. — Аддзел Беларускага саюза ў Гайнаўцы.

Радныя заслухалі інфармацыю павя-

товага каменданта паліцыі ў Гайнаўцы Анджэя Пануркевіча аб злачыннасці ў горадзе і спосабах процідзеяння ёй. У мінулым годзе павялічылася колькасць крадзяжоў (з 61 у 1999 г. на 121 у 2000 г.), крадзяжоў машын (адпаведна 3 і 13), крымінальных злачынстваў (33 і 42). Колькасць злачынстваў сярод моладзі (76 у 2000 годзе) была намога большай чым у Бельску-Падляскім (55) ці Сямятычах (30). Радны Васіль Іванюк звярнуў увагу на забойствы, якія моцна ўсхвалявалі грамадства (арганізаваліся маршы маўчання). Хаця паліцыя выяўляе ў Гайнаўцы звыш 90% віноўных у здзяйсненні крымінальных злачынстваў, то ў адносінах да крадзяжоў выяўленых было толькі 36% зладзеяў. Камендант раскажаў аб злымысльніках, якія за аўтамабілямі прыязджалі ажно з-пад Варшавы. Заклікаў ён больш актыўна працаваць з моладзю, якая што-раз часцей сягае па наркатыкі.

Радныя вырашылі павысіць падставовую стаўку за камунальныя кватэры з 70 на 88 грошаў за квадратны метр. Новым радным і членам рэвізійнай камісіі стаў Эдвард Бай, які ўвайшоў са спіска СЛД, а новым членам Управы горада — Уладзімір Мінько, таксама ад СЛД. Старшыня Рады Яўген Сачко выявіў, што паявіліся інфармацыі аб намерах канчатковай ліквідацыі чыгуначнага транспарту з Левак у Бела-вежу і спынення пасажырскага чыгуначнага транспарту з Гайнаўкі ў Цісоўку.

Аляксей МАРОЗ

Старое Беразова і абаронцы людю

На спатканне з Анджэем Лепэрам і Пятром Ікановічам у Старым Беразове 18 сакавіка прыбыло не менш слухачоў, чым у павятовым горадзе Гайнаўцы. Мо з цікавасці да славутых гасцей (асабліва інтрыгаваў, здавалася б, несамавіты на выгляд А. Лепэр, які, аднак, сумеў падняць на ногі новых касі-нераў). А не кожнага тут так вітаюць, нават сваіх, сялянскіх абраннікаў, *хлопаў з хлопаў*. Напрыклад, на спатканне з Яраславам Каліноўскім прыйшо было недзе „з чатыры рады“ ў гэту святліцу. Сядзяць людзі, на вуліцы бярэ зусім не сакавіцкі мароз, ды не холадна — тэмы гарачыя, а і выступоўцы поўныя агню. Кажуць праўду! — слухачы жыва рэагуюць, задаюць пытанні. Абураюцца несправядлівасцю, якая пануе, хоць мела яе не быць! Самі хацелі таго што ёсць! А чаго хацелі? Дэмакратыі. А выйшла ўлада граша ды нажывы. Карупцыя ва ўладах, некампетэнтнасць, бяздушны закон, здрада інтарэсаў народа і дзяржавы. А пытанні з залы аж здзіўляюць Анджэя Лепэра, якога здзі-віць цяжка. „Гэта ж тут такія людзі!

З імі ж можна ўсё! Вазьміце ў іх каардынаты!“ А пытаюцца пра канкрэтныя рашэнні і прапановы (без таго ляманту, які прагучаў хоць бы ў Гайнаўцы), якія ставіць „Самаабарона“, напрыклад, у справе польскага цукру, прыватызацыі, абароны сацыяльных правоў насельніцтва краіны. Грамада, якая сядзіць тут ганарова насупраць, відаць, разбіраецца і ў палітыцы, і паслухае нават погляду іншага, і падтрымае радыкалаў, а нават рэвалюцыянераў, і пытанне задасць таксама пякучае. „А на якіх машынах панове прыехалі?“ Хоць, вядома, ніхто не супраць таго, каб бадзяцца на абычым па краіне, прапаведваючы роўнасць і справядлівасць. У Старым Беразове да гэтай пары лічылі, што той, хто робіць, то заробіць і не пойдзе жабраваць. Ды тут такія вятры па гэтай краіне шугаюць!.. А калі яны не веялі? Земляроб прывык, што пяском нясе ў вочы, асабліва калі скібы варочаць.

Чакаюцца новыя заезды ў выбарную кампанію.

Міра ЛУКША
Фота аўтара

У вечарэлым Старым Беразове гасцей чакалі ўжо пад святліцай.

„Бо святам божым ўсюды вее“

Свячэнне пасхі ў Крыватычах — 29.04.2000 г.

— Ужо некалькі дзён да Вялікадня збіралі яйкі, каб была іх цэлая міска. Частку варылі ўкрутую і свяцілі, рэшту пакідалі на святочную яечню, якая апрача пасхі была важнай стравой на велікодным стале, — успамінаюць старажыты падляшскіх вёсак. Велікодным святкаваннем спадарожнічалі шматлікія абрады і звычаі, якія страчваюцца на нашых вачах.

Яйка, якім хрысціяне частуюцца пры стале і віншуюць адзін аднаго са святам Уваскрэсення Гасподняга мае яшчэ дахрысціянскую сімваліку. У старажытных цывілізацыях, у якіх ушаноўваліся сілы натуры, яйка было сімвалам нараджэння і жыцця. Напрыклад, прыносілася яно ў ахвяру богу Сонца, які сваім цяплом выводзіў адтуль жыццё. Язычнікія абрады перайшлі і ў хрысціянскую традыцыю, хаця не адбывалася гэта аўтаматычна. Напрыклад, яшчэ ў XII стагоддзі Касцёл забараняў спажываць на Вялікдзень яйкі, паколькі язычнікі ахвяроўвалі іх сваім бажанствам. Потым забарона была адменена пад умовай, што раней яйкі будуць асвятчаны святарамі.

Яйка як сімвал вясны і новага жыцця вядомае ў розных кутках свету. Людзі частавалі адзін аднаго яйкам, клалі яго пад парог дома, хадзілі з ім у поле,

у хлявы да жывёлы, а ўсё гэта рабілі з адной мэтай: каб прынесла яно шчасце ў жыцці і гаспадарцы. Толькі некаторыя абрады дайшлі да нашых часоў. Ва ўсходніх раёнах Польшчы, напрыклад, сяляне выносяць яйкі ў поле, дзеляць іх і спажываюць, а шкарлупіне раскідаюць па араным полі, каб зямля лепш радзіла.

Хрысціянскі Вялікдзень выводзіцца з яўрэйскай Пасхі. У праваслаўі Светлае Хрыстова Уваскрэсенне — самае важнае свята, сэрца гадавога літургічнага цыкла. Святкаваннем спадарожнічаюць шматлікія песні, у якіх выказваецца радасць ад уваскрэсення Гасподняга і прыходу вясны. У народзе існуе перакананне, што разам з уваскрэсеннем Хрыста ў прыродзе аднаўляецца жыццё. У паэме „Новая зямля“ Якуб Колас пісаў так:

*Звяры Вялікдзень чуюць, птушкі,
І хвоі гэтыя, і елі.*

Ліхія людзі падабрэлі,

Бо святам божым ўсюды вее.

Сёлета Вялікдзень усе хрысціяне святкуюць разам. Папярэдняе супольнае святкаванне было ў 1990 годзе.

Міхал МІНЦЭВІЧ
Фота аўтара

Пра Вялікдзень у колішняй вёсцы чытайце на 9 старонцы.

Рэдактар Валкавыцкі ў студэнтаў

19 сакавіка г.г., па ініцыятыве прафесара Галіны Тварановіч, у занятках па гісторыі беларускай літаратуры ўдзельнічаў рэдактар Георгій Валкавыкі. Студэнты беларусістыкі мелі магчымасць пазнаёміцца з першым рэдактарам „Нівы“ і яго літаратурнай творчасцю.

Георгій Валкавыцкі, які заснаваў „Ніву“ ў 1956 годзе і 32 гады быў яе рэдактарам, наблізіў студэнтам гісторыю першай беларускай газеты ў пасляваеннай Польшчы. Першапачатковыя ўмовы працы былі даволі складаныя. Напрыклад, не было адпаведнага памяшкання ці пішучых машынак з беларускім шрыфтам. Друкаванне газеты мусіў даглядаць сам рэдактар, бо здаралася, што друкары змяшчалі здымкі дагары нагамі. Хаця было цяжка, людзі, як адзначыў аўтар „Віроў“, успрынялі першыя нумары газеты з радасцю і зацікаўленнем. Пачаткова журналісты добра не ведалі беларускай літаратурнай мовы і адзінай падпайрой у рэдакцыйнай працы былі на-

стаўнікі-беларусісты, якія ахвотна выпраўлялі тэксты. Таксама самім трэба было распрацоўваць беларускія варыянты назваў мясцовасцей. Карэспандэнты паявіліся пад канец 1950-х гадоў. У гісторыю „Нівы“ ўпісаліся Дзядзька Лявонь са сваімі сатырычнымі фельетонамі, і Дзядзька Квас, які пісаў публіцыстычныя вершы.

Госць раскажаў таксама пра Літаратурнае аб'яднанне „Бела-вежа“, якое ўзнікла ў выніку згуртавання паэтаў, што друкаваліся ў „Ніве“.

Характар „Нівы“ памяняўся, адначасна Георгій Валкавыцкі. Напачатку была яна адрасавана да вясковага чытача і перш за ўсё пісала пра вёску. Цяпер пераважае гарадская тэматыка, накіраваная да інтэлігенцыі (хаця не толькі да яе). На змену характару паўплывалі таксама палітычныя перамены.

Госць цяропліва і цікава адказаў на пытанні студэнтаў. Сустрэча завяршылася ўручэннем кветак.

Юрка БУЙНЮК

3 ваяводай аб дыскрымінацыі

29 сакавіка падляшскі ваявода Крыстына Лукашук сустрэлася ў Орлі з мясцовымі раднымі і жыхарамі гміны. У сустрэчы ўдзельнічалі прадстаўнікі Вая-

водскай управы і самаўрадавыя дзеячы з Бельска-Падляшкага. Апошнія засяродзіліся на пытаннях сельскай гаспадаркі і асветы (аб чым напішам пазней). Аднак ваяводу найбольш узбударажылі пытанні, якія прагучэлі на канец спаткання з боку жыхароў Арлянскай гміны.

Яўген Балю:
— Колькі прадстаўнікоў беларускай меншасці працуе ў Ваяводскай управе?

Ваявода Крыстына Лукашук:
— А як мне пазнаць хто праваслаўны, а хто католік?

водскай управы і самаўрадавыя дзеячы з Бельска-Падляшкага. Апошнія засяродзіліся на пытаннях сельскай гаспадаркі і асветы (аб чым напішам пазней). Аднак ваяводу найбольш узбударажылі пытанні, якія прагучэлі на канец спаткання з боку жыхароў Арлянскай гміны.

Яўген Балю з Орлі абвінаваціў ваяводу ў дыскрымінацыі беларусаў і запытаў, колькі прадстаўнікоў беларускай меншасці працуе ў Ваяводскай управе. А ваявода ў сваю чаргу запытала яго, як ёй пазнаць, хто праваслаўны, а хто католік. У Ваяводскай управе працуе

саду куратара, калі пайшла чутка, што не быў да яго дапушчаны праваслаўны кандыдат. Калі ваявода хацела даведацца, хто гэта такі, ніхто не мог назваць яго прозвішча. Я лічу, гаварыла ваявода, што такога кандыдата не было.

— Калі гаворыце, што нехта дыскрымінаеца, — працягвала ваявода, — дык скажыце ў чым гэта заключаецца? У мяне няма службаў, якія б правяралі людзей (на шчасце інвiгiляцыя ў Польшчы закончылася даўно, і, маю надзею, што беззваротна). Не магу пытаць працаўнікоў пра нацыянальнасць і вера-

вызнанне, бо гэта супярэчыць канстытуцыі. У працы ўстановы не мае значэння паходжанне чалавека, але яго кампетэнтнасць.

Сцяпан Гаворка — радны з Кашалёў — спытаў, чаму ваявода забараняе паставіць помнік на магіле памардаваных

Камітэт хоча, каб адзначыць, што вазакі былі „памардаваны польскім падполлем”, а мы прапануем тэкст, у якім гаварылася б, што ў магіле пакояцца астанкі пералічаных на табліцы 29 асоб (імя, прозвішча, імя бацькі і назва вёскі), якія былі расстраляны атрадам „Бурага”. І ці гэта не ўвекавечанне памяці загінуўшых? — спытала ваявода і ўсхвалявана дадала: — Не ведаю, чаму Камітэт сем’яў памардаваных вазакі не хоча згадзіцца на гэты надпіс. Лічу гэта палітычнай справай. Тры тыдні таму сеймавая Камісія нацыянальных і этнічных меншасцей разглядала прапанову маю і Рады памяці помнікаў змагання і пакут і прызнала яе далёка ідучым кампрамісам. Камітэт маю прапанову атрымаў пад канец 1999 года і прашу цяпер самім адказаць, хто не хоча давесці справу да канца.

„Спадарыня ваявода, — адазваўся Сцяпан Гаворка, — у Катывіні паставілі мы помнік, які хацелі...” — „Прашу не параўноўваць гэтага выпадку з Катывіню”, — перарвала ваявода. „Забойства ёсць забойства”, — працягваў Гаворка, а ваявода яму на гэта: „Не! Дзякую за тэму”. Сцяпан Гаворка паспеў яшчэ дадаць: „Толькі што там былі людзі са зброяй, а тут нявінныя людзі”. Затым голас узяў воіт Арлянскай гміны Ян Добаш, які заявіў, што сустрэча набліжаецца да канца. У справах павета голас узяў яшчэ стараста, а на заканчэнне воіт падзякаваў за дыскусію і праціў прабаўненню ў ваяводзі за нетактоўнасць з боку жыхароў. „Мы толькі людзі і маем права быць трохі эмацыянальнымі”, — сказаў і запэўніў ваяводу, што супрацоўніцтва Гміннай управы і Рады гміны ў Орлі, насельніцтва якой у пераважнай большасці складаюць праваслаўныя, з Падляшскай ваяводскай управой будзе такое ж самае як дагэтуль, а нават яшчэ лепшае.

Міхал Мiнцэвiч
Фота аўтара

Чорная пятніца ў Канстанцінопалі

У другой палове XII стагоддзя еўрапейскіх феадалаў авалодала шаленства змагання за пашырэнне хрысціянства. Папа рымскі Аляксандр II прыдумаў нават лозунг „святой вайны”, які апраўдоўваў насілле і забойствы дзеля хвалы хрысціянскай веры. Так нараджалася ідэя крыжовых паходаў, якая амаль дзвесце гадоў ангажавала еўрапейскіх феадалаў у змаганне на ўсходнім пабярэжжы Міжземнага мора.

У пачатку XI стагоддзя тэрыторыю Сірыі і Палесціны захапілі азіяцкія плямёны, якіх у Еўропе называлі туркамі. У адрозненні ад папярэдніх уладароў гэтай зямлі, арабаў, туркі пачалі пераадаваць хрысціянскім паломнікам у наведванні святых месцаў Палесціне. Прысутнасць туркаў стала перш за ўсё праблемай Візантыйскай імперыі, якая патраціла ўсходнія правінцыі і шукала дапамогі лаціннікаў. Але тады ніхто не звяртаў увагі на заклікі канстанцінопальскіх імператараў. Звыш 90 гадоў візантыйцы вымушаны былі стрымоўваць экспансію туркаў. Калі мінула гадоўна небяспека, новы папа Урбан II заклікаў у 1095 годзе лацінскіх феадалаў вызваліць святых для хрысціян месцаў ў Палесціне. Нечакана, год пасля, над Рэйнам у паўднёвай Баварыі сабралася каля ста тысяч сялян, гатовых змагацца з сякерамі ў руках за Хрыста. А перш за ўсё эмоцыі выклікалі распаўсюджвання касцельнай прапаганды інфармацыі пра вялікія багаты Палесціны. Перспектывы рабунку багатай краіны хвалявалі больш, чым прычыны рэ-

лігійнага характару. Гэты народны крыжовы паход быў ліквідаваны туркамі неадкладна, калі сялянскія місіянеры перасяклі мяжу Візантыі і турэцкай дзяржавы.

Для паўдзiкiх еўрапейскiх рыцароў тонкасцi хрысціянскай веры таксама былі зусім незразумелымі. Змест *Евангелля* з’яўляўся антытэзісам філасофіі, якую дэманстравалі тагачасныя лацінскія іерархі, заклікаючы да пашырэння свайго веравызнання пры дапамозе мяча. На ўсход усіх цягнула багацце тамашняй зямлі, пра якое нават не снілася французскім, англійскім ці нямецкім каралям. Таму ў 1097 годзе рушыла з Еўропы на ўсход амаль 300 тысяч феадалаў. На працягу некалькіх гадоў захапілі яны багатыя гарады — Антыёхію, Адэсу, Дамаск, Іерусалім, стварылі некалькі княстваў і Іерусалімскае каралеўства. Гарадоў гэтых ад лаціннікаў баранілі салідарна мясцовыя хрысціяне і мусульмане. Варвары, якія ішлі з захаду, не ашчаджалі нікога і нічога. Жыхароў Іерусаліма, у большасці хрысціян, проста вымардавалі. Крыжовыя паходы сталі сапраўднай крыніцай багацця для італьянскіх гарадоў — Венецыі, Генуі, Фларэнцыі. Гандаль рабаванай на ўсходзе маёмасцю стварыў з гэтых гарадоў фінансавыя імперыі, якія ўплывалі на палітыку тагачаснай Еўропы.

Пасля пару дзесяткаў гадоў змагання туркі ліквідавалі большасць лацінскіх дзяржаў у Палесціне. У 1187 годзе капітуляваў Іерусалім. Гэта выклікала

у 1946 г. вазакі ў. Ваявода падзякавала за гэтае пытанне і стала тлумачыць, што яна нічога не забараняла, але наадварот, згадзілася на тое, каб не выпраўляць правапарушэнні, якія былі ўчынены пры эксгумацыі і перапахаванні астанкаў цывільных вазакі на ваенны могілнік у Бельску. Тут у размову ўключыўся бурмістр Бельска-Падляшкага Андрэй Сцепанюк, які сказаў, што гэта не адзіны выпадак правапарушэнняў на бельскім могілніку.

— Праблема з помнікамі заключаецца ў надпісе, — тлумачыла ваявода. —

чарговую хвалю прапаганды ў падтрымку крыжовых паходаў. У 1189-1190 гадах свае войскі ў Палесціну вялі нямецкі імператар Фрыдрых I Барбароса, французскі кароль Філіп Аўгуст і англійскі кароль Рычард I (Львінае Сэрца). Усе яны былі разбіты туркамі. Гіганцкія намаганні закончыліся нічым. Сто гадоў змагання не прынесла рымскім папам трывалых здабыткаў. Святых месцаў надалей аставаліся ў руках мусульман. Таму пры канцы XII стагоддзя папа Інакенцій III пачаў наанава арганізаваць феадалаў на чарговы паход. У 1202 годзе ў Венецыі сабралася пару дзесяткаў тысяч крыжаносцаў з паўночнай Італіі і Францыі, якія венецыянскімі караблямі мелі паплысці ў Палесціну. Венецыянцы запатрабавалі грошай за гэтую паслугу, якіх крыжаносцы пакуль што не мелі. Тады венецыянскі дожа Данальда запрапанаваў ім крыжовы паход на канкурэнтны лацінскі горад у Далмацыі, Задару. Спроба прайшла паспяхова. Крыжаносцы штурмам узялі горад, абрабавалі, а частку жыхароў вымардавалі. Аказалася, што ў Еўропе рабаваць таксама можна і значна больш бяспечна, чым у акружэнні туркаў.

Пасля знішчэння Задары, Венецыя аставаўся толькі адзін канкурэнт у гандлёвай дзейнасці на Міжземным моры — Візантыя. Данальда яшчэ раз пераканаў крыжаносцаў, што маёмасць можна здабыць, не выплываючы з Еўропы. Гэтым разам накіраваў іх на Канстанцінопаль. Штурм пачаўся 8 красавіка 1204 года ў пятніцу, калі грэкі рыхтаваліся да Вялікадня. Пасля пяці дзён заўзятага змагання лаціннікі ўварвалі-

ся ў найбагацейшы горад свету. Два дні мардавалі яны жыхароў, а пасля занялі рабункам. Такого Вялікадня не ведала звыш тысячагадовая гісторыя Канстанцінопаля. Зверствы пераможцаў, рабунак цэркваў і манастыроў сведчылі пра тое, што ніякія рэлігійныя прадпасылкі не былі асновай крыжовых паходаў.

Крыжаносцы, якія не змаглі дайсці да Палесціны, на частцы тэрыторыі Візантыі стварылі лацінскую дзяржаву са сваім імператарам. Амаль 60 гадоў патрабавалі грэкі, каб ліквідаваць гэтую акупацыйную ўстанову. Аднак Візантыя настолькі паслабела ў змаганні з крыжаносцамі, што ў наступных стагоддзях не змагла ўжо стрымоўваць рух туркаў на Балканы. Крыжовыя паходы цягнуліся яшчэ да сямідзесятых гадоў XIII стагоддзя. Пасваранія паміж сабой еўрапейскія феадалы не змаглі аднак устанавіць у Палесціне ніякай трывалай лацінскай цывілізацыі. На ўсходзе бачылі іх як рабаўнікоў і нішто, нават хрысціяне, не былі зацікаўлены іх прысутнасцю. У выніку крыжовых паходаў у заходнюю Еўропу трапілі не толькі дзесяткі тон залатых вырабаў, але перш за ўсё здабыткі антычнай цывілізацыі, якія тут раней знішталіся як праявы паганскага мышлення. Візантыйскія і палесцінскія цэрквы, гарады, палацы паказвалі варварам іншы, багацейшы свет. Гэтак званае еўрапейскае адраджэнне было спробай перанясення візантыйскага свету на грунт заходнееўрапейскага грамадства. Тым часам Візантыя пастаянна танула ў турэцкім моры.

Яўген Мірановіч

Беларус на сусветнай арбіце

[1 *працяг*]

— *Вы супрацоўнічалі з сусветнай вядомасці навукоўцамі.*

— Я супрацоўнічаў з ракетчыкам Вернерам фон Браўнам, з Тэадорам фон Карманам, бацькам сучаснай аэрадынамікі. Пазней спатыкаўся з Германам Обэртанам, галоўным піянерам астранаўтыкі, з Вернерам Гейзенбергам, другім пасля Эйнштэйна, стваральнікам квантавай механікі, лаўрэатам Нобелеўскай прэміі.

У 1960 годзе, калі адбыўся атамны кангрэс у Рочэстэры (ЗША), прыехала 50 самых высокіх савецкіх вучоных. Я атрымаў званок з дзярждэпартаменту і мяне назначылі каардынатарам. Там усе былі, і Роберт Опенгеймер — бацька атамнай бомбы. А што я рабіў? — проста кіраваў імі. Я атрымліваў дзяржаўны самалёт і вазіў іх па ўсіх атамных цэнтрах Амерыкі.

— *Лёгка было знайсці кантакт з савецкімі вучонымі?*

— Вучоныя — іншыя людзі. Яны адразу адкрываюцца. Я тады падружыўся з Блохніцавым Мікалаем Дзмітрыевічам, дырэктарам самай найважнейшай атамнай станцыі ў СССР. Праўда, ззаду ішоў агент КДБ.

Разам наведальі мы найбольшы асяродак вучоных — Каліфарнійскі ўніверсітэт, Берклі — цэнтр ядзерных даследаванняў усяго свету. Там на адным факультэце фізікі працавала 17 нобелеўскіх лаўрэатаў. І вось я з гэтымі пяцідзесяцю савецкімі вучонымі кожны вечар

хадзіў на кактэйль-парты да кожнага нобелеўскага лаўрэата.

— *З кім было найцікавей?*

— З усімі, гэта ж, як кажуць, „самы свяцілы свету“!

— *Вы сустрэліся з касманаўтамі-беларусамі?*

— Адзін з астранаўтычных кангрэсаў адбыўся ў Мюнхене і я спаткаў Клімука і Кавалёнку. Мы пасябравалі і доўга размаўлялі па-беларуску. Пасля я спаткаў Кавалёнку ў Маскве, ён дырэктар Акадэміі Жукоўскага.

— *Зараз вы жыхар Франкфурта-на-Майне.*

— Я прыехаў у Нямеччыну ў 1972 годзе, калі выйшаў на пенсію ў Амерыцы, пасля працы ў чатырох міністэрствах. Тут мне прапанавалі працаваць прафесарам матэматыкі Еўрапейскага аддзела амерыканскага Мэрылендскага ўніверсітэта. У Нямеччыне я выкладаў у 40 месцах.

— *Гаворым пра вашы поспехі, а мне думаецца і такое: вы мелі ў жыцці многа шчасця?*

— Вось! Я меў многа шчасця ў жыцці.

— *Колькі разоў вы цудам ацалелі ад смерці?*

— Шмат. Пры немцах мяне два разы хацелі расстраляць. Выратавалі раз Дасюкевіч, раз Касцяк. Ужо як з Беларусі мы мелі ўцякаць на Захад, я упаў на аглоблю. Тады хапіла б, каб конь ударыў капытом і забіла б на месцы. Цікава, што ў самыя цяжкія моманты мяне не пакідала халодная кроў.

— *Кажуць што шчасце заваёўваем добрымі ўчынкамі, адносінамі да іншых. Якія вартасці для вас непакідаюць?*

— Я ніколі нікому не здрадзіў. Такая сумленнасць. Я такі шчыры чалавек.

— *І шчыры беларус.*

— Я выпускнік беларускай гімназіі і я ганаруся тым, што правёў свае гады ў калысцы беларускага адраджэння, што меў уплыў на моладзь.

— *Што лічыце сваім найбольшым поспехам?*

— Два такія вялікія поспехі — асветніцтва на Беларусі і астранаўтычная праца ў Амерыцы.

— *6 красавіка вам споўнілася 91 год. Які рэцэпт на доўгае жыццё?*

— Вось: цікавая добрая дзейнасць. Важнае шчасце ў сямейным жыцці. І зорка, якая з вышні кіруе нашым лёсам.

— *Ці чалавеку трэба здабываць космас?*

— У чалавеку ёсць такая іскра, каб знаходзіць новае. Так як Калумб паліў і адкрыў Амерыку, так гэтыя паліцелі і адкрылі Месяц. Гэта агонь чалавечай душы цягне нас да адкрыццяў, прыгодаў, новых прастораў.

— *А вы хацелі б паляцець на Месяц?*

— Навошта? Там няма да каго ляцець.

Гутарыла Ганна КАНДРАЦЮК

Фота аўтара

Барыс Кіт на Бацькаўшчыне

Нарадзіўся 6 красавіка 1910 года ў Пецярбургу, у сям’і паштовага служачага Уладзіміра Кіта і Ксені Зуравай. У час рэвалюцыі сям’я вяртаецца ў родную вёску бацькі, Агароднікі (цяпер частка Карэліч). Праз два гады памірае маці. Пачатковую адукацыю Барыс Кіт здабывае ў польскай школе ў Карэлічах, у 1926-28 гадах вучыцца ў беларускай гімназіі ў Навагрудку, а пасля паступае на прыродна-матэматычны факультэт Віленскага ўніверсітэта імя Стэфана Баторыя. Яшчэ ў студэнцкія гады пачынае працаваць выкладчыкам матэматыкі ў Віленскай беларускай гімназіі. У 1933 г. атрымоўвае навуковую ступень магістра філасофіі ў галіне матэматыкі. У 1939 г., калі Вільню займаюць саветы, Барыса Кіта выбіраюць дырэктарам Віленскай, а пасля Навагрудскай гімназіі. У 1940-41 гадах ён акруговы

інспектар аддзела народнай адукацыі Баранавіцкай вобласці, выкладчык матэматыкі ў Баранавіцкім педінстытуце. Год Б. Кіт працуе дырэктарам і выкладчыкам настаўніцкай семінарыі ў Маладзечне, а калі ўстанова закрываецца немцамі, пераязджае ў Паставы, дзе таксама будзе дырэктарам Пастаўскай настаўніцкай семінарыі. Тут жа арыштаваны і зняволены ў глыбоцкай і вілейскай турмах. На волю выходзіць дзякуючы дапамозе былых вучняў Віленскай гімназіі.

У 1943-44 гг. зноў ён дырэктар адміністрацыйна-гандлёвай школы ў Маладзечне. У Нямеччыну, а пасля ў Амерыку, з’язджае разам з жонкай і сынам у 1944 годзе.

Г. К.

(Паводле „Хронікі жыцця Барыса Кіта“, А. Майсяёнак, „Краязнаўчая газета“ н-р 3-4, 2000 г.)

Аб’яднацца ў Еўрарэгіён

Пра развіццё прыпушчанскіх тэрыторыяў з 27 па 29 сакавіка г.г. размаўлялі ў Белавежы прадстаўнікі самаўрадаў Гайнаўшчыны, супрацоўнікі Белавежскага парку і леснікі. Прысутнічалі таксама беларускія госці з Камянца, Пружан і Свіслачы. Ім прапанавалася ўвайсці ў Еўрарэгіён „Белавежская пушча“, які плануецца стварыць самаўрадаў Гайнаўшчыны. Арганізатарам канферэнцыі былі прадстаўнікі праекта „Белавежская пушча — Данія/Кові“ і стараста Гайнаўскага павета. Праект паўстаў дзякуючы дамоў ад 1997 года паміж польскім і дацкім ведамствамі па ахове асяроддзя накіраваных на працяг „Стратэгіі развіцця рэгіёна Белавежскай пушчы“ і фінансавай дапамогі ў галіне развіцця турызму і гаспадаркі.

Рабочая група, у састаў якой увайшлі леснікі, навуковыя работнікі, прадстаўнікі самаўрадаў і экалагі, да канферэнцыі закончыла працу над праектам „Асновы стратэгіі кіравання Белавежскай пушчай“. Прадугледжвае ён гаспадарчае выкарыстанне пушчы, развіццё турызму і ўказвае на патрэбу ўсебаковай аховы каля 20% пушчанскай тэрыторыі ў рамках

запаведнікаў. Аўтары распрацоўкі звяртаюць увагу, што ахова лесу не можа адбывацца толькі шляхам вызначэння тэрыторыяў аховы, але павінна спалучацца з развіццём прыпушчанскіх мясцовасцей і ажыццяўляцца з удзелам жыхароў.

— Праект „Асновы стратэгіі кіравання Белавежскай пушчай“ не лічыцца даска-

Удзельнікі канферэнцыі: Віктар Брыш (злева) і Уладзімір Пятрочук.

Аб заняпадзе беларускасці

Ці фактычна заняпад беларускасці ў Беластоку гэта працэс няўхільны? Думаю, што гэтае пытанне не дае спаць усім дзеячам шматлікіх беларускіх арганізацый (ад БГКТ па Беларускі саюз), супрацоўнікам радыё, тэлебачання, рэдакцыям і навуковым установам. Гэта ўжо зусім немалая група свядомых беларусаў. Яна існуе не на правінцыі, але ў самым Беластоку. Таму не вельмі разумею песімізм Яўгена Мірановіча, які піша, „што беларускасць у гэтым горадзе не мае вялікай будучыні“ („Ніва“ н-р 3). А можа таму так аўтар думае, што беларус з Гайнаўкі хоча, каб „Гайнаўка стала цэнтрам, сэрцам беларускасці

ў Польшчы“. Затым роля Беластока, нягледзячы на тое, што жыве ў ім каля 40% (больш-менш — хоць так папраўдзе то невядома колькі) насельніцтва беларускага паходжання.

Пэўна, лёгка сказаць ці напісаць: вярнуць беларускасць у Беластоку. Але як гэта зрабіць, калі беларускае асяроддзе разам з яго арганізацыямі вельмі раздробленае. Кожны цягне ў свой бок. Больш у гэтай дзейнасці амбіцыі і індывідуальнага падыходу да справы. Задумамайся над інфармацыяй Міхася Хмялеўскага з пашыранага Пленума БГКТ („Ніва“ н-р 1 з г.г.), які піша: „Старшыня ГП БГКТ Ян Сычэўскі паінфармаваў

налым, але ён найлепшы з прапаноў, з якімі мы дагэтуль знаёміліся. Змяшчае ён у сабе даволі разважыны прапорцыі паміж патрэбамі развіцця рэгіёна і аховы пушчы. Будзе ён выкарыстаны ў прапанове аховы Белавежскай пушчы, якую рыхтуе міністэрства, — заявіў стараста Уладзімір Пятрочук.

Прысутная ў час канферэнцыі старшыня Нацыянальнага камітэта ЮНЕСКА-МАБ Аліцья Брэймейер прадставіла праект стварэння на ўсёй тэрыторыі пушчы (у Польшчы і Беларусі) Біяфернага запаведніка „Белавежская пушча“. У самаўрадах Гайнаўшчыны паўстала задумка стварыць Еўрарэгіён „Белавежская пушча“, які стваралі б самаўрады Гайнаўскага павета і раённыя выканаўчыя камітэты са Свіслачы, Камянца і Пружанаў. У Еўрарэгіёне самаўрады супрацоўнічалі б у галіне аховы пушчы, гаспадарчага развіцця і культурнага абмену.

— Мы выказваемся за супрацоўніцтва з гмінамі на польскім баку, — падтрымаў прапанову намеснік старшыні Свіслацкага выканкама Віктар Брыш.

— Грошы, якія можа мець Еўрарэгіён, залежаць будучы ад нашых праектаў. Ставім на экалагічнае супрацоўніцтва і гаспадарчае развіццё, на інвестыцыі, якія ак-

тывізуюць людзей. Пospех будзе тады, калі моладзь не будзе выязджаць, калі застанеца жыць і працаваць на месцы, — адзначыў стараста Уладзімір Пятрочук.

У рамках праекта „Белавежская пушча“ 600 тысяч злотых выдзелены было на прыватныя інвестыцыі. Кожны інвестар мог атрымаць 8 тысяч злотых фінансавай успамогі, калі на яго рэалізацыю выдаткаваных было прынамсі столькі ж уласных сродкаў. У мінулым годзе на 58 прапашэнняў прызначаны былі 53 датацыі, з ліку якіх ажно 27 тычылася турызму. 400 тысяч злотых выдаткаваных будзе на абсталяванне экспазіцыі ў Прыродазнаўчым музеі ў Белавежы, які зараз перабудоўваецца. Сродкі з праекта выдзелены будучы яшчэ на стварэнне адукацыйных дарог у пушчы.

На другі дзень канферэнцыі яе ўдзельнікі ездзілі ў Сацы, Пухлы і Трасцянку, дзе за дацкія грошы плануецца абнавіць старыя дамы, асабліва аканіцы. У Дубічах-Царкоўных госці пазнаёміліся з вырабамі з ракіты і наведальі прадырмальнікі Юрыя Несцерука, які падрыхтаваў пакой для турыстаў і пляцоўкі для ігры ў зямны тэніс.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

пленум аб тым, што ён падпісаў Дагавор аб супрацоўніцтве паміж Саюзам левых дэмакратаў і Беларуска-польска-культурным таварыствам у Польшчы, у якім, між іншымі, гаворыцца: «Саюз левых дэмакратаў і БГКТ, маючы неабходнасць супольнага дзеяння ў карысць будовы лепшай, справядліўшай Польшчы, у якой дамінуючай вартасцю з’яўляецца годнасць чалавека і грамадская справядлівасць, пастанаўляюць заключыць дагавор аб супрацоўніцтве». Заўважма: найсамперш старшыня падпісавае дагавор, а потым члены пленума прагаласавалі і апраўдалі гэты дагавор. Пакуль што, дэмакратыя ў БГКТ яшчэ не існуе, хоць было галасаванне, а як жа! Або інакш, больш тут „дэмакратыі“ ў лукашэнкаў-

скім стылі. А які змест дагавора: будучы дагаворшчыкі будаваць лепшую і справядліўшую Польшчу, каб у ёй жылося годна і справядліва. Невядома ці плакаць, ці смяяцца. Як гавораць палякі: waga powe. Будавалі дзесяцігоддзямі лепшую і справядліўшую Польшчу так, што „памірае беларуская вёска, не родзяцца там дзеці, павялічваецца дэмаграфічная дэпрэсія“. Не лепш, каб узяліся за ліквідацыю гэтай дэпрэсіі?

Па-мойму, справа будучых выбараў вельмі сур’ёзная і дзіўна, што ў асяроддзі БГКТ не знайшоўся ніхто, хто падказаў бы старшыні Сычэўскаму, што такі дагавор нічога не дае беларускаму грамадству, апроча некалькіх дзеячаў.

Міхась КУПТЭЛЬ

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Пяты клас з Яўгеніяй Тхарэўскай.

Гутарка пра Вялікдзень

Адзін з сакавіцкіх урокаў беларускай мовы ў Орлі быў прысвечаны Вялікадню. Вучні пятага класа гаварылі пра сённяшнія і даўнейшыя звычаі і традыцыі, звязаныя з гэтым святам. Тэма велікоднага святкавання навяла добры і радасны настрой. Дзеці ахвотна выказваліся, гутарылі. Урок (па прапанове ніжэйпадпісанага) падрыхтавала настаўніца Яўгенія Тхарэўская. Як

„дапаможнікі” паслужылі этнаграфічныя рэквізіты: старая капанька, саламяны кош ды вараныя яйкі. Сярод самых актыўных вучняў трэба назваць Наталлю Жураўль з Кашалёў і Паўліну Ляўчук з Орлі.

— Што найважнейшае ў Вялікдзень для дарослых, а што для дзяцей? — пыталіся вучні.

Наталля Жураўль сцвердзіла, што яйкі. Бо яны — сімвал уваскрэсення, пачатак новага жыцця. Дзецям падабаецца звычай малявання як і велікодных гульні.

Паўліна Ляўчук прыгадала падрыхтоўку да свята. Важнае месца займае тут акуратнае прыбіранне хаты і панадворка. Яна сказала пра асвячэнне яды і наведванне царквы.

— А як сёння выглядае абрад асвячэння яды? — распытвала настаўніца.

Яна сказала дзецям, што калісьці рыхтавалі да асвячэння многа страў. Гэта вынікала з таго, што тады былі вялікія сем’і. Ежу клалі ў саламяны кош або капаньку.

— Як выглядаў мінулагодні „мокры” панядзелак? Чаму дарослыя не паліваюць сябе вадой у другі дзень свята? — разважалі школьнікі.

— Той, каго не паліваюць вадой, — гаварылі дзеці — не ажэніцца або не выйдзе замуж. Дарослыя маюць ужо гэты абавязак за сабой, і таму абрад „мокрага” панядзелка іх не датычыць.

Ігар Лукашук з Градалёў ставіць „яйка Калумба”.

Вялікдзень

Над ціхай талаю замлёю
Навісла ночка той парою.
Было спакойна і лагодна,
Як бы сама прырода тая
Паважнасць свята адчувае,
З людзьмі жыве супольна, згодна.
Маўчаць хваіны, ані зыку,
Не шэпне гэты бор-музыка,
Стаіць маўчком і разважае,
Відаць, Вялікадня чакае.
Звяры Вялікдзень чуюць, птушкі,
І хвоі гэтыя, і елі
Ліхія людзі падабрэлі,
Бо святам божым ўсюды вее;
З нажом разбойнік не пасмее
Залегчы ў лесе срдзь дарогі,
Бо і заможны і ўбогі
Святы Вялікаднік святкуюць
І радасць у сэрцы сваім чуюць.

Урывак з паэмы Якуба КОЛАСА
„Новая зямля”

Увага чытачы!

Гайнаўскія лаўрэаты конкурсу **Польска-беларуская крыжаванка** могуць узяць свае ўзнагароды ў бібліятэцы Беларускага музея.

Ніжэй прыводзім іхнія прозвішчы: 1) Юстына Лесяк (узнагарода за крыжаванкі №№ 1, 5). 2) Анэта Галімска (за крыжаванку № 6). 3) Іаанна Дунай (за крыжаванку № 51). 4) Уля Свентахоўская (за крыжаванку № 50). 5) Кацярына Петручук (за крыжаванку № 1). 6) Барбара Якубюк (за крыжаванку № 51).

На ўроку гаварылася таксама пра валачобнае, якое ў час Вялікадня нясуць на магілы продкаў.

У канцы пяцікласнікі параўналі Каляды і Вялікдзень. Большасць дзяцей на першым месцы ставіць Каляды, бо тады Дзед Мароз, падаркі, калядаванне... Адной толькі Наталлі Жураўль больш падабаецца Вялікдзень, бо свята неўзабаве, бо любіць дапамагаць сваёй маме ў падрыхтоўцы да свята, любіць маляваць крашанкі. А самае важнае — на двары ўжо вясна.

Настаўніца расказала пра коліш-

ні звычаі валачобнікаў. Гэты абрад у многім падобны да калядавання.

На канец сюрпрыз-пытанне: Ці можна паставіць яйка?

У класе ведалі адказ. Трэба вараным яйкам ударыць у стол... і паставіць!

Гэтае складанае пытанне завецца „яйка Калумба” (гісторыя родам з 1556 г.) і мае філасофскі сэнс. Яйка Калумба — сімвал адкрывання вядомых рэчаў і праўды, якія тэарэтычна цяжка прадбачыць.

Міхал МІНЦЭВІЧ
Фота аўтара

Польска-беларуская крыжаванка № 15

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Wiosna	Wieniec	Gatunek literacki	▼	Anioł Wywar	Jula	▼
▶	▼	Sara	▶	▼		
		▼			Osa	
Narew	▶				▼	Jał
▶			Asia	▶		▼
Chór						
Kapral	▶					

Адказ на крыжаванку n-р 11: Аснова, галава, вадалаз. Сава, лад, смага, вол, ода, арол.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі: Іаанна Раманок, Мар’юш Прычынніч і Барбара Антанюк з Дубін, Аня Андранюк, Івона Маркевіч і Ілона Асіпюк з Бельска-Падляскага, Ева Калбасюк з Войнаўкі. Віншуем!

Сончык

Прыгрэла сонейка, злез снег, і вылез на ўзлеску з пажухлай травы сончык. Высуноў спачатку касматы лабок, пасля выпусціў адзін лісток, другі... Хацелася б адразу пабегчы ўверх, да сонца, распрастаць лісты, расхіліць з пучка валахатыя сінія пялёсткі... Ды за ўвесь дзень, цешачыся цяплом, як ні стараўся, не змог поўнасьцю развінуцца. Ну, хай там! Калі стала цёмна, сціснуўся ад болю — прыпакло ў бакі! І карэньчыкі аж падкурчыліся — холадна! Задрамаў сончык, стомлены і збалеў, на ўсё забыўся, як у зімовым сне. А раніцай зноў падняў сваю касматую галоўку. Агледзеўся. Прыслухаўся. І на дварэ, і пад зямлёй кіпела. Над траву ўздыхаўся парны дымок — зямля ўздыхала, варушылася. Побач прабягалі нейкія жывыя шасціногія, віравалі над ім крылатыя істоты, вылузваліся паміж старых, бурых зялёных іголки травінак. Прыпоўз стары вуж, звинуўся ў кольца пры самым сончыку, і, хутка дыхаючы, прылёг жыватом да вільготнае зямлі, плечы выставіў

да сонейка. Вуж вялікі, як увесь краявід... Усім так добра...

Сончыкава галоўка, атуленая пухам, расхілілася і запахла. „Ці хто мяне чуе? Ці ўсім так добра, як мне? І заціўкаў бы, як птушачкі, і зашумеў бы, як ветрык, каб умеў...”

Затупатаў нехта побач, засланіў сонца. Да кветкі з імпэтам нахілілася штосьці цёмнае. І пацямнела сончыку ў вачах, і кальнула ў бок, аж закрычаў. Хтосьці сціснуў моцна ягонае сцябло, тузануў! Адарваўся сончык ад карэння. І больш нічога не памятаў.

Сончык стаяў яшчэ два дні ў шклянцы. Мог напіцца вады. З акна свяціла сонейка. Але ці радасна было яму, што гладзіць пяшчотна яго далікатную сінюю галоўку дзіцячая далонь? Памёр сончык у шклянцы, не зведаўшы радасці дотыку пчолкі, выдання дзетка-зярнят.

Але з сончыкавага караня-маткі, што застаўся ў лесе, наступнай вясной выпусцілася на свет новая кветка. А з яе зярнятак у наступных гадах вырасла цэлая сям'я вясёлых, касматых сончыкаў.

Міра ЛУКША

Паўліна Паіко — Гімназія ў Нарве. Лаўрэатка I месца ў конкурсе „Роднае слова 2001”. Узнагароду ўручыў вайт гміны Нараўка Мікалай Павільч. Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Многа задавальнення!

Добра разумею Міхася, які не пераносіць бяздзейнасці. Усё ж мае ён многа шчасця — заўсёды нешта прыдумае. Хаця б небанальны фельетон, які рассмешыць нашу сумную Беласточчыну. З нагоды Вялікадня трэба радавацца. Усё ж — вясна завітала. Расцвілі кветкі, прыляцелі буслы.

На Вялікдзень можна праявіць свой прыродны талент усебакова. Як? Як толькі прыдумаеш! Ці то фарбуючы яйкі-крашанкі, ці ладзячы сямейныя спаборніцтвы за сталом „хто з'есць больш”, ці проста паліваючы ўсё што жывое (бо так кажа традыцыя) вадой. Самая традыцыйная гульня — біткі на яйкі, у сённяшні час не надта цешыць. Што зрабіць з гурбай здабытых яек?! Апетыт на рытуальныя стравы таксама кудысьці дзеўся. Яны зараз больш аздоба і традыцыя.

Аднак без перабольшвання! Гэтыя ўсе рады-парады прыводзяцца як перасцярога. Нельга змарнаваць самага цудоўнага свята — Вялікад-

ня! Многа задавальнення можа прынесці кожнаму з вас самая простая чалавечая справа. Дапамога іншым, ветлівасць, добрыя словы. Памятайце пра старэйшых, самотных людзей. Пра сваіх бабуль на вёсках, якія не могуць дачакацца вашага прыезду. Яны яшчэ больш уцешацца, калі папытаеце іх пра гісторыю сям'і, іх маладыя гады ці дзяцінства.

Не менш важная — памяць пра вашых сяброў, якія трапілі ў шпіталь або хварэюць ад пачуццяў. Разам можаце наладзіць цікавы шпацыр, вандроўку па наваколлі або экскурсію на веласіпедах.

Ведаю, што Міхась любіць вела-сіпедныя экскурсіі — і бачыце, якая ў яго магутная прага мастацкай рэалізацыі! І помыслы на фельетоны.

Я жадаю вам сонечнага, міласэрнага і краязнаўчага Вялікадня — і цікавых допісаў у „Зорку”.

ЗОРКА

P.S. Рэдакцыя дзякуе ўсім сябрам за мілыя і добрыя пажаданні з нагоды свята.

Цяжкая доля мастака

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

„Блін!!! Гэта было так даўно?!” — гэта першае, што прыйшло мне ў галаву, калі прачытаў я сваю апошняю дэкларацыю Міхася-мастака, го-го, пэўнай ужо даўнасці. Марыў я тады пра Парыж, Амстэрдам. Аднак мае цудоўныя і непаўторныя малюнкi (мне так прынамсі ўяўлялася) апынуліся ў... маім пакойчыку.

Ну што ж, трэба было пашукаць іншага спосабу здабывання папулярнасці і грошай. І зноў прыйшлі мне ў галаву вершы. У канцы канцоў ад маіх паэтычных спроб прайшло ўжо некалькі гадоў. Аўтар гэтых слоў з „Уражлівага бунтаўніка-рэаліста” мог ператварыцца ва ўражлівага бунтаўніка-паэта.

Аднак часта здараецца, што вялікія спадзяванні на рэчы і людзей не маюць свайго адлюстравання ў рэчаіснасці. Астаецца толькі жаль... Так было і з маімі паэмамі, на названне якіх не магу знайсці лепшага вызначэння як... адзіныя ў свеце, першакласныя. Да сёння не разумею, чаму сябар пасля прачытання майго верша спазматычна смяўся, 15 хвілін без перапынку. „Ігнорант, — падумаў я, нічога не ведае пра паэзію, не дацэньвае сапраўднага генія”. І гэтым разам мая вялікая сціпласць узяла верх над амбіцыяй. Менавіта не даслаў я сваёй паэзіі на адзін конкурс (вядома, каб не прыніжаць канкурэнцыю). У гэтакі спосаб развітаўся я, хіба ўжо назаўсёды, з паэзіяй. Але, як чалавек творчы, які вядзе актыўнае, поўнае мастацкіх адчуванняў жыццё, адчуў я ў сабе нейкую пустэчу. Хадзіў як ноч, увесь час чагосьці мне не хапала. Адным словам — мая мастацкая душа хацела дзейнічаць.

Доўга думаў я чым бы тут заняцца, але як на злосць нічога не пры-

Анекдоты другакласнікаў

— Мама, ці можна цалаваць усе іконы? — пытае дачушка пасля ўрока рэлігіі.

— Можна... Ты чаму пытаеш?

— А калі нехта пацалуе „Апошнюю вячэру”?

— Дык што?

— А калі ён пацалуе Іуду?

ходзіла ў галаву. Натхненне прыйшло нечакана. Жажнула мной быццам маланка. Я ўжо ведаў: стану гітарыстам!

Тэхнічных праблем не было: у кутку стаяла гітара, на паліцы ляжаў спеўнік. Нічога, толькі сесці і іграць. Як толькі пацягнуў я за першую струну, уявіў сабе, што праз месяц, можа больш, пачну нейкае канцэртнае падарожжа. Не будучы гэта бардаўскія канцэрты (ізноў трэба было б пісаць вершы!), але канцэрт рок-гурту — цікавая справа. Адрозна, будучы Джымі Хендрыксам ці іншым Пітам Паўлавым, дайшоў да вываду, што я — проста народжаны гітарыст. Не падзялялі гэтай думкі бацькі, якія прасілі мяне, каб я іграў, калі іх няма дома. Не ведаю, чаму не лічылі яны маёй ігры такой, якой сапраўды была, гэта значыць, боскай!

Мінуў нейкі час. Я ўсё ўпарта іграў розныя цудоўныя песні. Адну з іх перарваў мне сябар, які толькі што да мяне прыйшоў. „Першы фанат”, — падумаў я. Зразу пачаў прэзентацыю сваёй першай песні. Пасля трох акордаў сябар толькі на мяне глянуў і... уцёк!

Ізноў выявілася, што на правінцыі чалавек з вялікім талентам не ў змозе развіцца. Мая музычная кар'ера стала ўспамінам. Магу падсумаваць яе станоўча: у канцы канцоў хтосьці (хаця хвіліну) слухаў маіх песень! І яшчэ адна карысць ад гэтага: калі хачу пазбыцца кагосьці, хто не дае мне спакою — бяру ў рукі гітару і праблема знікае, а лепш сказаць — уцякае.

Міхась СЦЕПАНЮК

PS. Не думайце, што цяпер буду бяздзейнічаць. Ёсць многія галіны мастацтва, у якіх я яшчэ не выказаўся, якія дадуць мне сусветную папулярнасць!

Ляццяць з выраю два буслы і разам Адам Малыш.

— Як завуць гэтага новага, што ляццяць побач нас? — пытае бусел бусла.

— Не ведаю, — кажа птах, — ляцім ужо гадзіну і ён яшчэ не прадставіўся.

ЗОРКА

Ордэн доктара Айбаліта

Злева: Барбара Чэрская, Ала Сасна-Паўлочук і Уладзімір Баўтрчук.

У сераду, 28 сакавіка, у беластоцкай гасцініцы „Крышталь” адбылася прэс-канферэнцыя на тэму конкурсу на „Ордэн доктара Айбаліта”.

Гэта трэцяе такога роду мерапрыемства, у ходзе якога, пацыенты выбіраюць найлепшага сямейнага лекара. Мэта конкурсу — прамоцыя сямейнай медыцыны і папулярызаванне ў асяроддзі медыкаў спецыяльнасці сямейнага лекара. Арганізатары хочуць паказаць тых лекараў, якія не толькі маюць высокія кваліфікацыі, але якія шчыра і сардэчна ставяцца да сваіх пацыентаў. Такі лекары маюць гарантыю бяспечнасці не толькі ў час хваробы, але і тады, калі пацыент патрабуе псіхічнай апоры.

Спратканне вяла доктар Барбара Чэрская — аўтарка ідэі і доктар Уладзімір Баўтрчук — арганізатар конкурсу на „Ордэн доктара Айбаліта”, сямейны лекары, старшыня Беларускай калегіі сямейных лекараў. Прадставілі яны мэта конкурсу і зрабілі агляд стану польскай медыцыны. Размова вялася і пра Касы хворых, і пра бюракратыю, з якой мусяць змагацца лекары, і пра малыя дадаткі, і пра самаадданую працу лекараў. Доктар У. Баўтрчук сцвердзіў, што ў Польшчы лекары гэта „дойная карова”, паколькі 80% праблемаў вырашае за 20% бюджэту. На пытанне ці лекарам такая развязка праблем аплачваецца, адказаў станоўча: аплачваецца быць на сваім, ёсць большыя грошы, але і ўклад работы таксама большы.

Сербія-пакутніца

У пачатку года ў выдавецтве „Książka i Wiedza” выйшла дакументальная кніжка Владана Стамянковіча і Пятра Ястшэмбскага „Гуманітарная вайна”*. У ёй прадстаўлены трагічныя ваенныя падзеі, якія пачаліся на Балканах 24 снежня 1998 года. Мінае ўжо тры гады ад бамбардзіроўкі авіяцыяй краін НАТО Сербіі, населенай сербамі і албанцамі, якіх раз’яднала вайна. Сааўтар кніжкі — перакладчык, паэт, публіцыст Владан Стамянковіч (10 гадоў жыве ў Польшчы) — паказвае гэтую вайну зусім інакш, як гэта рабілі заходнія, у тым ліку і польскія, сродкі масавай інфармацыі. Ва ўступе называюцца галоўныя прычыны бамбардзіроўкі Сер-

У цяперашні час лекары мусяць быць таксама менеджэрам. Найлепшым прыкладам гэтаму з’яўляецца суполка „Medica” ў Бельску-Падляшкім, дзе 7 тысяч пацыентаў абслугоўваюць 4 лекары, якіх называюць „чатырма анёламі”.

У спатканні ўдзельнічала Ала Сасна-Паўлочук, таксама сямейны лекары. Яна належыць да групы лідэраў сямейных лекараў і сама вядзе курсы ў гэтым кірунку. Закрываюцца яны не толькі ў дасканаленні лекарскай практыкі, але і ва ўлічванні псіхічных праблем жыцця пацыентаў.

Конкурс, які адбываецца ўжо трэці раз, прыцягвае ўвагу сваёй назвай. Хто гэта доктар „Айбаліт”? Гэта рэальны чалавек, які жыў у Вільні, дзе меў сваю лекарскаю практыку. Верш аб ім напісаў Ян Бжэхва. Непаважная, здавалася б, назва конкурсу прыцягвае ўвагу людзей. Адрасатамі яго з’яўляюцца перш за ўсё людзі, якія хочуць памагчы і ўзнагародзіць свайго сямейнага доктара.

Конкурс мае характар адкрытага публіцысту. Званне доктара Айбаліта атрымае той сямейны лекары, за якога прагаласуе найбольшая колькасць пацыентаў. Галасаваць можна на спецыяльных паштоўках (друкуюцца яны ў часопісе „Kobieta i Życie” лекарскай кабінетках) да 15 красавіка 2001 г. А 27 красавіка будуць аб’яўлены вынікі конкурсу.

Паўліна ШАФРАН
Фота аўтара

Беларусы ў міжваеннай Польшчы

Рэдакцыя „Нівы” рыхтуе кніжку аб лёсах беларусаў Беларускай частцы пасля вяртання з бежанства. У ёй будуць змешчаны ўспаміны аб эканамічным, рэлігійным і культурным жыцці ў Польшчы пасля вайны. Апрача ўспамінаў у кнізе будуць змешчаны фатаграфіі, дакументы і навуковыя каментары.

Звяртаемся да нашых чытачоў з заклі-

кам пасадзейнічаць выхад кнігі. Просім прасылаць у рэдакцыю ўспаміны, фатаграфіі і дакументы гэтага перыяду (пасля выкарыстання будуць яны вернуты ўладальнікам), або да канца чэрвеня г.г. паведамляць адрасы асоб, якія хочуць падзяліцца з намі ўспамінамі, а нашы журналісты запішуць іх апаведы.

РЭДАКЦЫЯ

Прыгадаем Янука Дарашкевіча

З цікавасцю прачытаў я артыкул Міры Лукшы „Клуб тых, што апісваюць сваё”, які быў надрукаваны ў „Ніве” 31 снежня 2000 года. У ім прыгадваюцца два паэты — Сцяпан Пятэльскі (М. Арло) з Гарадка і Ян Дарашкевіч (Янук Д., Каршун, Янук Дарашкевіч) з вёскі Меляшкі. Не ведаю, ці пісала калі „Ніва” пра Янука Дарашкевіча, але сёння я яшчэ раз хачу прыгадаць гэтае імя. Тым больш, што ў мінулым годзе споўнілася 110 гадоў з дня яго нараджэння.

У свой час М. Арло і Янук Д. шчыра сябравалі, разам друкавалі свае вершы на старонках віленскай „Нашай нівы”, прысвячалі адзін аднаму паэтычныя радкі. М. Арло напісаў і надрукаваў свайму земляку два вершы — „Мая душа” і „Песняры”. У „Песняры” М. Арло піша:

*Людзі кажуць, што я дзікі,
Бо ўцякаю ў лес і горы.
Мая хата — свет вялікі,
У ёй жыў я на прасторы.
Там мяне ўсе птушкі знаюць,
Што жыў я, як я, на волі,
Дзіўныя песні мне спяваюць
Аб сваёй іччалівай долі.
Уся травіца, усе квяточкі
Мяне любяць, мяне знаюць,
Як бы роднаму браточку,
Свае пахі адкрываюць.
Знаю я, што лес шапоча —
Ён мне тайны адкрывае.
Казку дзіўную бульбочка
З-пад сары крыніца тая.
Я багаты, не зайздрую
Тым панам, што ў шоўках ззяюць,
Вядуць гутарку пустую,
Шчасця ж шчырага не знаюць.*

У сваю чаргу Каршун — Янук Дарашкевіч — прысвяціў М. Арлу ажно тры вершы — „Песня”, „С. Пятэльскаму” і „К. Пятэльскаму”. Рукапісы гэтых вершаў захоўваюцца ў Вільні ў Цэнтральнай бібліятэцы Акадэміі навук Літвы (ЦБАНЛ, ф. 21, спр. 83).

І калі спадчына М. Арла, дзякуючы Янку Саламевічу, пабачыла свет асобнаю кнігаю ў 1991 годзе, то спадчына

Янука Дарашкевіча чакае свайго даследчыка. Тым больш, што ягоны рукапісны зборнік „Абразкі”, падрыхтаваны аўтарам у 1914 годзе, таксама захоўваецца ў Вільні.

Янук Дарашкевіч, сын Кастуся Дарашкевіча, нарадзіўся ў 1890 годзе ў вёсцы Меляшкі на Беларускай частцы. Спачатку вучыўся ў роднай вёсцы, пасля ў Гарадку, дзе і пазнаёміўся з М. Арлом, які быў яго ровеснікам. Пасля школы ў Гарадку, Янук Дарашкевіч паступіў у Свіслацкую настаўніцкую семінарыю, якую закончыў у 1909 годзе. З гэтага часу пачынаецца яго педагагічная дзейнасць. Працаваў настаўнікам на Гродзеншчыне, а пасля ў Даўкшы каля Панявежыса.

Калі пачалася першая сусветная вайна, Янук Дарашкевіч быў прызваны ў царскую армію і накіраваны ў школу прапаршчыкаў у г. Ламаносаў, што каля Санкт-Пецярбурга. Так паэт з Меляшкоў стаў ваенным чалавекам. Ён не здымаў шыняля аж да апошніх сваіх дзён. 24 лютага 1943 года Янук Дарашкевіч загінуў на фронце ў Арлоўскай вобласці, што ў Расіі.

Першыя вершы Янука Дарашкевіча з’явіліся ў „Нашай ніве” ў 1909 годзе. Ён падпісваў іх псеўданімам Каршун, а пасля — Янук Д. Пра што былі гэтыя вершы? Найперш — пра жыццё вясковых людзей, а таксама пра каханне:

*Вецер свічка, вецер вье,
Гнуцца вербы над вадой.
Сэрца стогне, сэрца ные
Па дзяўчыне маладой.
Ные сэрца, плачуць вочы,
Думкі роём мелькаюць...
Дзе прапалі ясны ночы?
І калі іх прычакаць?..
... А цяпер? Цяпер усё іначай:
Лісці сьпялюцца з дрэўца...
І адзін я сохну, плачу
Без цябе, ды салаўя.*

Вершыца, што вершы Янука Дарашкевіча будуць сабраны пад адну вокладку і дойдучы да беларускага чытача.

Сяргей ЧЫГРЫН

Пад прывабнасцю пушчы

Здаецца, нядаўна пісаў я пра навейшы зборнік вершаў Барыса Руско п.з. „Cztery rogi roku” (Чатыры пары года), а вось ужо свайго чытача заваёўвае чарговая кніжка — „Powiew puszczy” (Подых пушчы)*, які выйшаў з друку ў сакавіку г.г. Аўтар змясціў у ім 98 вершаў, прысвечаных Беларускай пушчы. Гэта, мабыць, апошні „пушчанскі” зборнік паэта. Наступныя будуць закранаць містычна-рэлігійную, лобуюную, рэфлексійна-філасофскую і экзістэнцыяльную тэмы. Мабыць, на днях паявіцца зборнік п.з. „Pochylony nad źródłem” (Схілены над крыніцай), друк якога фінансуе бюро дацкай праграмы „Белавежская пушча”, якое ўзначальвае Малгажата Бушко — белавежанка, дарэчы!

„Powiew puszczy” выйшаў дзякуючы чатыром спонсарам: Рэгіянальнай дырэцыі дзяржаўных лясоў у Беластоку і пушчанскім надлясніцтвам — Белавежа, Гайнаўка і Броўск. Трэба падкрэсліць, што гэта не першая іх падтрымка песняра Беларускай пушчы.

Апошні зборнік, так як і папярэднія, пачынаецца з рэцэнзіі Вальдэмара Смашча. Беларускай літаратуры крытык звяртае ўвагу чытача перш за ўсё на вялікую ўмеласць заўважаць аўтарам незвычайнае ў звычайным. І, сапраўды, кожны твор Барыса Руско сведчыць аб гэтым.

Я сам няраз спадарожнічаў паэту ў веласіпедных паездках па пушчы. І хутка прыкмеціў, што хаця глядзім мы на тое самае, а бачым зусім іншае. Барыс, мож-

на сказаць, уваходзіць сваім уяўленнем у глыбіню дрэва, кветкі, птушкі, насякомага. Я ў сваю чаргу назіраю толькі... вачыма. І таму, напрыклад, снег, які пасыпаўся з галін дрэў для мяне быў толькі снегам, а для Барыса „белым анёлам, які сарваўся да палёту”. Іншым разам затрымаўся мы пры кургане, побач якога расло старое дрэва. Усё ж не! Гэта толькі я так назіраў, бо Барыс потым запісаў у вершы: „Дрэва пахіленае над курганом моліцца”. Такіх прыкладаў асаблівага бачання свету душой і ўяўленнем, а не толькі вачыма, у зборніку безліч.

В. Смашч, аналізуючы вершы ці наогул паэзію Барыса Руско, часта параўноўвае яе з творами найвыдатнейшых польскіх паэтаў. І рэч тут не ў тым, чый твор лепшы, бо ўсе яны добрыя, але трэба сказаць, што паэту ўдаецца сфармуляваць думку ў такі спосаб і ў такой форме, як не зрабіў ніхто перад ім. І ў гэтым перш за ўсё я бачу вартасць паэзіі ўраджэнца белавежскай Падалля. Ён уводзіць новыя тоны, новы подых у паэтычны здабытак. Ён проста адзіны ў сваім родзе.

Апошняя кніжачка, таксама як і папярэдняя, дасканала аформлена. Заслуга ў гэтым Анджэя Антчак, які падрыхтоўваў да друку ўсе дагэтуль выдадзеныя зборнікі Барыса Руско.

Пётр БАЙКО

*Borys Russko, *Powiew puszczy*, RDLP w Białymstoku, Nadleśnictwa Białowieża, Hajnówka i Browsk, Białowieża 2001, ss. 120.

Вялікдзень на вёсцы

Праваслаўная традыцыя найважнейшым святам лічыць Вялікдзень.

Царква рыхтавалася да свята раней. У панядзелак пачынаўся 7-тыднёвы пост (у католікаў — у сераду). Людзі ў пост хадзілі да споведзі. Калі ў вёсцы не было царквы, двух ці трох гаспадароў, на змену, бралі ўсіх на воз і ехалі ў храм у суседнюю вёску. Апрача нядзельнай абеднай жанчыны пяхком хадзілі ў царкву ў іншыя дні. Найважнейшай службай, якая прыцягвала ўвагу наймалодшага пакалення, з'яўлялася „Крэстная песнь”, якая пачыналася а 5 гадзіне вечарам у кожную пятніцу Вялікага посту.

Сярод людзей існавала перакананне, што да споведзі трэба падысці ў час посту, да Вялікага тыдня. Апошні тыдзень — называны Святым тыднем — аставаўся ўжо толькі на малітву. Тыя, што не паспелі раней выпявацца, мелі яшчэ шанц зрабіць гэта на службе з Вялікай пятніцы на суботу — у ноч, калі ўсе адмовіліся ад Хрыста, у ноч самых вялікіх грэшнікаў. На гэтай службе большасць складалі мужчыны.

Пост нашых бацькоў і дзядоў выглядаў зусім інакш, чым цяпер. Людзі стараліся пасціць цэлы час. Раней сяляне вырошчвалі лён, каноплі, рыжык (рапс) і выціскалі з іх алей, які давалі да ўсіх посных страў. Падставай ежы была бульба — можна было з ёй зрабіць амаль усё. Варылі бульбу, адлівалі ваду ў асобную міску, у якую крышылі цыбулю, часнок, давалі перац і соль і запівалі. На патэльні пражылі льняное семя і калі набывала яно цёмны карычневы колер, пасыпвалі ім бульбу. З хлебнага квасу рабілі халодніцу, дадаўшы раней цыбулю і кіслы яблык. Бульбу пяклі і ў попеле. У пост на сялянскім стале паяўляліся селядцы, якіх таксама гатовілі на розныя спосабы — запякалі ў цесце, бульбяную бабку абкладалі па берагах абточанымі ў муцэ селядцамі і пяклі. Нават суп з іх варылі.

З квашанай капусты і агуркоў таксама варылі посныя супы. Аднак царыў посны кулеш: суп з бульбы, морквы, запраўлены алеем з рыжыку і забелены смятанай або малаком.

Каб дагадзіць дзецям, жанчыны пяклі пампушкі — аладкі на кіслым мала-

це і содзе, а таксама на дражджах. Яйкі былі на сталах амаль заўсёды — да апошняга тыдня посту. Варылі іх і ліпасыпанья соллю або з хрэнам.

Пад канец посту калолі парася, звычайна на 2 тыдні да Вялікадня, каб паспець падрыхтаваць мясныя вырабы: каўбасы, шынкі. Прыгатоўвалі іх жанчыны, а заданнем мужчын было вэнджанне ліпавым дрэвам і галінкамі ялоўцу. Тады мяса праходзіла салодкагоркім пахам. Калі сям'я была багатая, тады найвялікшую шынку салілі і абкладалі хрэнавымі і вішнёвымі лісцямі, якіх змянялі кожны другі дзень. Трывала гэта паўтара тыдня, да Вялікага чацвярга, калі пяклі яе ў печы.

Найбольш строгі пост пачынаўся з Вербніцы — Пальмовай нядзелі. У гэты дзень з самай раніцы ўсе сяляне выбіраліся ў царкву. Там бацюшка свяціў галінкі вярбы, прыбраныя сушанымі кветкамі і каляровымі стужкамі.

Пасля вяртання дахаты ўсе лёгка сцябалі вярбой сямейнікаў і знаёмых, гаворачы: „Вярба б'е, не заб'е, за тыдзень Вялікдзень, будзь здаровы як рыба і вясёлы як дзіця і бягушчы як вада, не ўскайся, не ўсірайся, но ў царкву выбірайся”.

У Вялікі чацвер жанчыны пяклі пірагі і бабы-пасху. Добрая гаспадыня патрапіла зрабіць гэта ўсё ў адзін дзень. Цеста клалі на бляху і змачыўшы гусінае пяро ў разбіты на пух жаўток курынага яйка, мазалі ім верх цеста. На бабах з сумесі мукі, масла і цукру ўкладалі словы „Хрыстос Воскрэс” і знак крыжа. Гэта ўсё трэба было зрабіць да вярчэння службы, на якой чыталася дванаццаць Евангелій. Вечар гэты быў вельмі важны. Пасля поснай вярбы большасць жанчын пачынала жыльнікаваць — не есці аж да велікоднага снадання — на працягу двух дзён. Пасля выхаду з царквы — людзі неслі дахаты запаленыя свечкі, з якімі тройчы абыходзілі дом і ўсе гаспадарчыя будынкі. Мела гэта запэўніць Божую прыхільнасць і помач.

Пятніца — дзень, калі заканчвалася прыгатаўленне ўсіх страў. Людзі рыхтаваліся да вынасу Плашчаницы. І да абеду гэтага дня ўсе справы на гаспадарцы трэба было таксама закончыць.

У суботу свяцілі пасху. У вёску прыязджаў бацюшка з дзяхком, усе жыха-

Кошычкі з пасхай, падрыхтаваны жанчынамі з Крыватыч.

ры вёскі збіраліся ля царквы або ля вясковага крыжа. Жанчыны ў каробках, кошычках, а часам нават у вялікіх тазах прыносілі ежу для асвячэння. Асвячаліся вараныя і фарбаваныя яйкі, — масла ў кілішку, хрэн і соль, кавалак пірага і святочная баба, кусочак свойскага хлеба і мяса, вараная і вэнджаная каўбаса, шынкі. У каробачцы, прыкрытай белай гафтаванай сурвэткай, знаходзілася ўсё, што мела трапіць на велікодны стол. У пятніцу і суботу нельга было пазычаць. Панавала перакананне, што калі прыйдзе суседка, ці нехта знаёмы, каб пазычыць жменю солі ці мукі, то мае ў сэрцы нешта злое і хоча кінуць злы чар. Нельга было таксама падносіць з зямлі знойдзеныя рэчы. Людзі верылі, што калі хто хоча пазбыцца хваробы ці іншага свайго няшчасця, завіае яго ў паперу і выкідае на дарогу — мела гэта прыцягнуць увагу праходжых. Чалавек, які паднёс бы гэтую рэч, пераняў бы на сябе няшчасце.

Суботняя ноч — гэта выхад на ўсяночную службу. І так, пяхком або вазамі, веласіпедамі людзі ехалі ў царкву памаліцца і сказаць найважнейшыя словы: „Хрыстос уваскрэс”, „Сапраўды ўваскрэс”.

Нядзельны, святочны ранак пачынаўся з разгавення яйкам — раздзялення асвячанага яйка на столькі частак, колькі было душ у сям'і.

Яйка дзяліла найстарэйшая асоба ў сям'і. Яна і частавала сямейнікаў, гаворачы пры гэтым словы „Хрыстос

уваскрэс” і „Каб за год даждалі Бога свята ў здароўі і шчасці”.

Першы дзень Вялікадня быў сямейным святам. На чыстых панадворках, пасля нядзельнага снадання, пачыналася забава з яйкамі. Дзеці бралі драўляныя шуфелькі, стаўлялі іх наўскос і пускалі яйкі. Калі яйка аднаго іграка стукнула ў другое яйка і перасунула яго на некалькі сантыметраў, той іграк выйгрываў гэтае яйка. Аднак людзі вельмі моцна дбалі пра тое, каб на першы дзень не пабіць яйка — сімвала жыцця. Людзі яшчэ верылі, што калі будучы хадзіць летам без абутку, то колькі яек паб'юць, то і столькі пальцаў на нагах адаб'юць. Потым дзеці ішлі на выбіткі — значыць, змагаліся чыё яйка мацнейшае. Пераможца забіраў пабітыя яйкі, якія потым елі.

Другі дзень свята быў крышку स्वाбоднейшым. Людзі спатыкаліся на лаўках перад хатамі, абдорвалі хрышчоных дзяцей, а вечарам гулялі на забаве. У кожнай вёсцы была пляцоўка, на якой збіраліся маладыя людзі і танцавалі пад гукі гармоніка і бубна. Забава працягвалася да раніцы. Не абыходзілася і без боек, прычынай якім былі амаль заўсёды дзяўчаты, якія раздавалі ўсмешкі хлопцам, што перашкаджала зайздросным юнакам. Аднак не трывалі яны доўга. Маладыя мірыліся і гулялі далей.

Трэці дзень Вялікадня — гэта час адпачынку і падрыхтоўкі да звычайнага дня.

Паўліна ШАФРАН

Фота Міхала МІНЦЭВІЧА

Пісанкі-крашанкі

22 сакавіка г.г. Чаромхаўскі асяродак культуры арганізаваў курсы па размалёўванні пісанак. Заняткі праводзіла кіраўнік пластычнай майстэрні Ваяводскага асяродка анімацыі культуры ў Бела-стоку Крыстына Куніцкая. Пад яе наглядом больш за дваццаць вучняў, настаўнікі ды старэнькая бабулька размалёўвалі каляровыя пісанкі. Карысталіся яны прытым узорами, якія прывезла з сабою спадарыня Куніцкая. Яйкі для размалёўвання прынеслі з сабою самі ўдзельнікі заняткаў. Найлепшыя працы будуць паказаны на выстаўцы пісанак у Меньках.

З размалёўваннем як спалучаецца ўспамін з майго дзяцінства. У пасляваенныя гады нямногія займаліся размалёўваннем як ва ўзоры. У нас найбольш фарбавалі ў цыбульніку або кіпцохах арэшніку ці шышках альшыны, затым на аднаколерных яйках выскрэбвалі ўсялякія ўзоры. На Вялікдзень абдароўвалі „валачобным” дзяцей сваякоў ці хрышчоных. А яны гулялі ў „выбіткі”, качалі пісанкі з горкі. Забаўляліся з яйкамі не толькі дзеці ці падросці, але і дарослыя мужчыны. Шкада, што гэтыя забавы адыходзяць у нябыт.

Уладзімір СІДАРУК

Аб святых Праваслаўнай царквы

Праваслаўнае брацтва св.св. Кірылы і Мяфодзія і Інстытут права-слаўнай культуры ў Гайнаўцы ў сакавіку г.г. пачалі ў Свята-Троіцкім саборы арганізаваць спатканні, у час якіх свяшчэннікі знаёмяць вернікаў з жыццём і подзвігамі святых Праваслаўнай царквы. Протаіерэй Васіль Шклярук расказваў прыхаджанам пра цікавыя месцы ў Святой зямлі, якія ён наведаў у мінулым годзе.

Цыкл сустрэч аб святых распачаўся 4 сакавіка г.г. з даклада дырэктара Інстытута праваслаўнай культуры і апекуна Праваслаўнага брацтва ў Гайнаўцы протаіерэя Славаміра Хвойкі. Пазнаёміў ён парафіян з цікавейшымі момантамі жыцця афонскага старца Сілуана, які ў час подзвігаў спаў толькі дзве гадзіны і многа маліўся і якога жыццёвым тэзісам былі словы: „Трымай розум твой у пекле і не сумнявайся ў збаўленні”. Тыдзень пазней епіскап Бельскі Грыгорый расказваў пра свецкае жыццё і манаскія подзвігі старца Амвросія

Епіскап Бельскі Грыгорый расказваў пра старца Амвросія з Опцінай пустыні.

з Опцінай пустыні, які большасць свайго жыцця цяжка хварэў. Аднак ён не сумаваў, але многа маліўся і, адзначаючыся вялікай празорлівасцю, многа памагаў людзям, якія прыходзілі да яго з рознымі хваробамі і жыццёвымі праблемамі. Іерэй Андрэй Буслоўскі гаварыў пра дабрачынную дзейнасць, вялікую малітвеннасць і сённышняя паважанне свяшчэнніка Іаана Кранштацкага.

У час сустрэчы з протаіерэем Васілём Шкляруком, якая адбылася 1 красавіка г.г., вернікі выслухалі расказ пра пабыўку іх вікарнага ў Іерусаліме і Егіпце. Айцец Васіль наведаў месцы, у якіх жыў Хрыстос, удзельнічаў у святкаваннях, якія перад Вялікаднем адбываюцца ў Іерусаліме. Протаіерэй Васіль Шклярук прадэманстраваў свой фільм пра абрад абмывання ног, хрэсны ход і чаканне сыходу Святога агню. Яго апавед не абмежаваўся толькі да рэлігійных падзей, але пазнаёміў з жыццём мясцовага насельніцтва ды звычаямі паломнікаў і турыстаў.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

У ваенным Беластоку

(працяг; пачатак у 14 н-ры)

Чарговая вывазка

Другая вывазка скончылася нам пад Беластокам. Дзядзькоў пасялілі ў апушчаных яўрэйскіх хатах у Міхалове. Тады мясцовыя жыхары называлі мястэчка Нізбодкай. Нашу і мамай сястры сем'і завезлі ў вёску Баршчэва. Маму і нас, чацвёра дзяцей, пасялілі ў адной хаце, дзе было ўжо чацвярых дамачадцаў, а дзядзьку Ёзя, цётку Ганну і іх двое дзяцей — у другой.

Пасля тыдня знаходжання ў цеснаце збунтаваўся наш гаспадар. Стаў праклінаць ды выказваць жаданне, каб бежанцы жылі па чарзе ў кожнай хаце. Справа дайшла да солтыса. Тады той разумны і добры чалавек адчыніў нам апусцелы школьны будынак, дзе апрача класнага зала была двухпакаёвая кватэра для настаўніка. І нашы дзве сям'і тут жа перасяліліся.

Солтыс дазволіў браць назапашаныя ў складзіку торф і дровы. Але ў школе мы мерзлі. Стаялі тады моцныя маразы, а неабарэтая, высокая хата не ўтрымоўвала таго ніклага цяпла, якое ішло ад печы. Дзядзька, мамін швагер, хадзіў да людзей малаціць. Мы, жанчыны, пралі воўну ды на прасніцах — каноплі на мяшкі. І якое так жылі, задаволеныя, што не сядзімо з чужымі на кучы.

Аднак былі мы быццам тая мурашкі, што паўцякалі з растаптаннага мурашніка. Ніяк не маглі мы ўседзець на

месцы. Адночы, ужо пасля Новага года, сышліся ў нашай кватэры мамыны браты і разам са сваім шваграм планавалі вярнуцца да вясны ў „свой бок”. Як гэта яны наладзілі — не ведаю. Ажно ў канцы лютага 1942 года пад школу ў Баршчэве пад'ехала адвечоркам двое саней з драбінкамі, вылажанымі плеченымі з хворасту кельнямі. Коней нанач паставілі ў суседзяў, а мой дваюродны брат Жорык і дзядзька Ёзя, якія прыехалі за намі, пераначавалі ў нас. Прывезлі яны з сабою бохан свежага хлеба і кусок сала. Жанчыны наскварылі скварак, а яны дасталі „пяршак”. Казалі, што немцы заглядаюць у вёскі рэдка, бо думаюць, што там зімуюць партызаны. А людзі гоняць самагонку, робяць склепы ў стадолах і свірнях, хаваюць у іх кормнікаў.

Раніцай выехалі мы з Баршчэва ў далёкую дарогу, падзякаваўшы солтысу і суседзям за ўсенька, што для нас добрага зрабілі. Ехалі мы праз Юшкаў Груд, Ляўкова і да вечара дабраліся ў Нараўку. Там папрасіліся на начлег. Знайшліся добрыя людзі, прынялі нас, абагрэлі, пакармілі. На другі дзень збіраліся ў дарогу цераз пушчу, у Белавежу. Ледзь мы тую дарогу пераадолелі. Ехалі трыбам, непрацэртым, засыпаным снегам. Коні па жываты западаліся ў снег. Пару разоў трэба было выцягваць шэфлю і адкідаць снег з-пад саней.

Неяк дабраліся ў Белавежу. Заехалі ў свае Падалыны — вёску за рэчкай На-

раўкай, якая аддзяляла яе ад галоўнай тадышняй вуліцы Стачок (сёння — вуліца ген. Аляксандра Вашкевіча). Даведаліся мы, што нядаўна памёр старэйшы брат нашага бацькі — Нікун. Памёр ён хіба ад гора, паколькі разам з нашым бацькам арыштавалі ягоную дачку, 21-гадовую Ліду Вашкевіч. Пакінула яна трохтыднёвае дзіцё, хлопчыка, якога цяпер гадавалі ейныя маці і дарослая ўжо сястра. Нам нельга было аставацца ў Белавежы. Раніцай сабраліся ехаць у Роўбіцкі — да нашай цёткі Аксені, бацькавай сястры. Цётка Ганна са сваёй сям'ёй былі прыняты сваяком яе мужа. Ужо вясною з'ехалі туды і мамыны браты з нашай бабуляй Аляксандрай. У той вялікай, гасціннай вёсцы прытулілася шмат вывезеных раней людзей. Пажыць там немцы дазволілі нам усяго адно лета.

Падыйшла восень і здзек над людзьмі пачаўся нанова. Ужо ў кастрычніку, пасля капання бульбы, сталі пагаварваць аб вывазцы. Абышлося меншым злом. На гэты раз вывозілі толькі тых, хто ўжо раней быў вывезены і вярнуўся нелегальна. Вялікае гасціннае сяло Роўбіцкі ацалела.

Падводцы з розных вёсак, якія высяляліся поўнасьцю і падводцы такіх рэцыдывістаў як мы, з'язджаліся на Пружанскую шашу і станавіліся ў напрамку Белавежы. Песімісты страшылі сябе і іншых, што немцы завязуць нас у пушчу і расстраляюць. Аптымісты пацяшалі, кажучы, што калі дазволілі забраць з сабою столькі груза, значыць, завязуць нас у Белавежу, пагру-

зьяць у вагоны і адправяць на цяжкую працу ў Германію. Увечары абоз даплёўся да Белавежы. Начавалі мы ў вызначаных немцамі хатах. Мы трапілі да лесніка Валкавыцкага (Сцяпана?). Жонка яго, Нюрка, вельмі сімпатычная жанчына, вывядзілася з Падалына. Сардэчна занялася намі. Раніцай наступнага дня павезлі нас у напрамку Нарвы. Сцэнарыі прыдуманых людзьмі не збыліся. Зноў з'явілася няўпэўненасць: што будзе, куды нас вязуць? Нашы вазы знаходзіліся пасярэдзіне калоны. Пад'язджаючы да Заблудава, абоз затрымаўся. Праехала некалькі машын. Нашы канваіры ехалі на вазах спераду і ззаду. Нехта спераду пабачыў, што даехалі мы ў Заблудаў. Мясцічка ляжала ў руінах.

Не памятаю, ці ўбачыла я нейкі ўцалелы будынак. У памяці асталіся толькі коміны над руінамі.

Узнікла новае меркаванне: вязуць нас у Беласток. Горад таксама разбураны, трэба рабочых. Большасць з нас, асабліва жанчыны і дзеці, былі ўжо так змучаныя, галодныя і намерзлыя, што абыяка адносіліся да тых мужчынскіх меркаванняў. Хацелася хутчэй апынуцца пад дахам, сесці ці легчы.

Памятаю, як уехалі ў Беласток. Я разглядалася, цікавая выгляду горада. Ехалі мы цераз Дайліды. Бачу, хаты такія як у нас, драўляныя, невялікія. Гародчыкі перад хатамі. Людзей на вуліцы мала. „Вось і горад!” — падумала я, крыху расчараваная.

(працяг будзе)

Алена АНШЭЎСКАЯ

Нялюдская зямля

Расказвае Вольга ЛЯЎЧУК — 75-гадовая жыхарка вёскі Палічна Кляшчэлейскай гміны.

(заканчэнне;

пачатак у папярэднім нумары)

Пасля двухгадовага прабывання ў Казахстане мы атрымалі першую вестку пра бацьку ад кума Сцяпана Шэстэста з Вэрстока. Ён быў нашым „лісьманосцам”. Праз яго рукі праходзілі бацькавы і нашы лісты. Забаранялася нам утрымоўваць непасрэдны кантакт.

У Кустанаі брата Фёдара прызвалі ў армію Андэрс. Малодшы Янка добраахвотна паступіў у новаарганізаваную дывізію Польскага войска імя Тадэуша Касцюшкі. У 16 гадоў рашэнне такое ўзяў, каб чым далей уцячы ад Сібіры, з нялюдскай зямлі. Магла б і я паступіць, але хвалявалася за сястрыцу Ліду. Не магла я пакінуць яе адну на чужыне. Разам два гады яшчэ блукаліся. Калі я працавала, сястрыца зёлкі збірала ды страву гатовіла.

Пайшла гаворка, што немец стаіць пад Сталінградам. Сталін звяртаецца за дапамогай да заходніх саюзнікаў. Рузвельт сказаў, што калі яны перамогуць немцаў, дык Расія не будзе супраціўляцца вяртанню палякаў на Бацькаўшчыну. Нас паведамлілі, што калі прыем савецкае падданства, дык зможам перае-

хаць у любое месца. На практыцы нічога не перамянілася. Нават, калі нехта рашыў стаць грамадзянінам СССР, дык і так заставаўся на месцы. Але не было яму магчымасці вярнуцца ў Польшчу. Такія па сённяшні дзень засталіся ў Казахстане. Мы не прынялі падданства. Пасля заканчэння вайны Сталін вымушаны быў стрымаць дагавор. Мы з Лідай вярталіся той жа дарогаю, што і падаваліся ў Сібір. З Аннай Круціч мы разышліся яшчэ ў Кіліяльскім зернесаўгасе. Чатыры тыдні ехалі. Апынуліся на вярнутых землях у Грыфіне над Одрай. Нам казалі, што можна вяртацца дамоў, калі хто мае свой дом і сям'ю. У нас са сваякоў нікога не было. Рашылі паехаць на працу ў ПГРЫ.

Калі задумалі памыцца ў Одры пасля шматтыднёвага падарожжа, у горадзе ўзнікла стрэльба. Гэта немцы пачалі страляць з падвалаў. Зноў нахлынула пагроза неспакойнага жыцця. Прымаем канчатковае рашэнне: вяртаемся ў Палічну. Не мелі грошай на дарогу. „Свет не без добрых людзей”, — гаворыцца ў прымаўцы. Нам пашанцавала. Калі расказалі пра сваю долю начальніку станцыі, гэты заявіў: „Выпішу зваротны білет на пятнаццаць дзён. Заедзеце дамоў, а калі не будзе дзе жыць, дык вярніцеся назад”. Дзвесце злотых даў на

вецкую уладу. Бацькоў баяўся чапаць, бо ўжо дзейнічалі рускія партызаны і маглі пакараць солтыса.

Цяжка было Грышу ў Нямецчыне за бруккай ды чорнай кавай без цукру, але ўсё вытрымаў. Калі пасля вайны вярнуўся ў сваю вёску, застаў пустыя будынкі ды дзядзьку, які абрабляў іхнюю гаспадарку. Грышавы бацькі з сям'ёй па намове рускіх агентаў выехалі ў Савецкі Саюз. Грыша нейкі час жыў у сваёй хаце, але заўсёды думаў, каб уладкавацца куды-небудзь на работу, бо на

харчаванне. Растлумачыў, дзе ў Варшаве змяшчаецца пункт сібіракоў, які выдае гарачы суп.

Блукаючыся па станцыі перад выездам, трапілі на вагон з замерзлай бульбай. Набралі яе і зварылі. Ехаўшы ў Варшаву Лідка папрасіла: „Есці хачу?”. — „Ды як жа ты бульбу будзеш есці?” — пытаю. Але яна ўпіралася: — „Есці хачу”. Падала для яе грудачку змятай бульбы. Седзячая побач панюся, убачыўшы гэтае, адварнула ў другі бок і заплакала. Побач яе мужчына прысеўся. Жанчына, мабыць, нешта сказала пра нас, бо гэты падышоў і пачаў распытваць, хто мы такія і куды едем. Калі даведаўся, што з Сібіры вяртаемся, адламаў лусту хлеба і кавалак каўбасы і даў Лідцы.

У Чаромху прыехалі пад вечар. Чыгуначнік сказаў, што можам пайсці на пункт і там атрымаем ежу. Нам выдалі сухі паёк з УНРРА: два селядцы, па пачцы шмальцу і па кілаграме (на дзве асобы) гарохавай і пшанічнай мукі. Задумалі ў Палічну ісці пешшу. Сустрэты чыгуначнік адмаўляў: „У кузаўскім лесе бандыты валочацца. Нешта ліхое можа здарыцца”. Паслухаліся мы добра рады.

Ранкам, ідучы праз Кузаву, угледзелі жанчыну, якая бегла ў нашым кірунку. Калі апынулася побач нас, загаварыла: „Гэта не мае дочанькі?” І зараз прыбавіла: „Вы з Германіі?” А калі мы

гаспадарцы трэба было пачынаць з нуля. Пайшоў тады Грыша працаваць у міліцыю. Пасля абучэння накіравалі яго ў Высокамазавецкі павет. Там дзейнічала антыкамуністычнае падполле. Накіравалі туды таксама Яна з Гайнаўскага і Станіслава з Аўгустаўскага паветаў, бацька якога быў лесніком і жыў у леснічоўцы. У красавіку 1947 года іх захапіла банда „Бурага”, павяла з сабою і забіла. Сем'і забітых па сённяшні дзень не могуць знайсці іх магілы. Праз нейкі час тая ж бандыты забілі

сказалі, што з Сібіры вяртаемся, дык накарміла гарачым супам.

Дамоў вярталіся пры маленькім дожджыку. Вуліцай не пайшлі. Накіраваліся на сцяжынку, якая праходзіла па-за стадоламі. Насупраць шлёпала жанчына.

— Гэта ж Мацвеевы дочки, — крыкнула. — А вас Ваня чакае, — прыбавіла. — Вочы ўжо выглядзеў.

— А дзе зараз ён? — пытаю.

— У Бельску паехаў распытаць, ці з Сібіры вяртаюцца...

У нашай хаце жыў пастух. Як мы зайшлі, зразу жа перайшоў у Макараву хату. Калі пакідалі мы дом, матуля са сцяны зняла маленькую іконачку. Суседка забрала наш вялікі абраз Маці Божай і захавала. Як вярнуўся брат Янка, занесла ікону да хаты і кажа: „Павесь у куточку. Можа Маці Божа праабражэнне зробіць і нехта раней вернецца?” Мы зараз жа ўгледзелі гэты абраз.

Абсталываліся мы ў бацькавай хаце. Нанялася я парабкам у Васіля Сцепанюка. Інвалідам быў. Многа ў жыцці памог. Усё лета працавала на яго полі. Арала, касіла. Брат Янка заняўся сваёй гаспадаркай. Вясною наступнага года выйшла я замуж за Мікалая Леўчука. Тры гады пазней Лідка выйшла замуж за мясцовага кавала Мікалая Ігнацюка. Зараз жывем па-суседску, згодна, як сёстры.

Запісаў Уладзімір СІДАРУК

Грыша

Грыша нарадзіўся ў 1927 годзе ў адной з вёсак Гайнаўскага павета. Ягоны бацька быў прыхільнікам савецкай улады ў 1939-1941 гадах. Калі пачалася II сусветная вайна і прыйшлі сюды нямецкія захопнікі, пачалі забіраць маладых людзей на прымусовыя работы ў Нямецчыну. Солтыс вёскі вызначыў тады Грышу на работы толькі за тое, што яго бацькі падтрымвалі са-

ўсю сям'ю Станіслава толькі за тое, што іхны сын пайшоў працаваць у міліцыю, а бацька быў лесніком. Тадышнія забойцы цяпер лічацца патрыётамі. Для сям'яў надалей невядомым застаецца месца пахавання маладых хлопцаў, каб на іх магіле паставіць хаця бярозавы крыж ды каб святар памаліўся за душы забітых. Сумны быў гэта час, калі брат брата забіваў, але варта паказаць, дзе такія магілы знаходзяцца, а іх у нашай дзяржаве многа.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Кемліваць і залатыя рукі Ці вырастуць новыя дрэвы

Васіль Васілюк нарадзіўся 1 кастрычніка 1925 года ў Чахах-Арлянскіх. Ягоныя бацькі Трафім і Ганна мелі чацвяртуху (каля 7 гектараў) слабой пясчанай зямліцы, але і такая тады, — не тое, што цяпер, — цанілася. Род Васіля ад прададаў меў тую кемліваць, якая давала магчымасць усё зрабіць — не было такой рэчы, якой яго продкі не маглі выканаць. І бацька Васіля, Трафім, быў майстрам-столярам. Ягоны старэйшы сын Сцяпан, народжаны ў 1914 годзе, калі паявіўся на свет Вася, ужо дапамагаў бацькам на гаспадарцы. Як помніць Васіль, пры санацыі цяжка жылося, асабліва беларусам. Не было тае раскошы, што сёння. Тады ласункамі былі чорны хлеб, бульба і кіслае малако, хача і гэтага не было замнога.

Васіль ужо з маладых гадоў дапамагаў бацькам на гаспадарцы. Меў ён талент і залатыя рукі, бо ў восем гадоў зрабіў невялікі ветравы млынок, у які нават устаіў маленькія жорны, што сам выкаваў з каменя. У час ветру млын працаваў і нават мог малоць. Млынок выглядаў шыкарна і цэлая вёска дзівалася чудам дзецюка. Неўзабаве нейкі прахожы панок, калі пабачыў на панадворку Трафіма цудоўную цапку, амаль на сілу выпрасіў, каб яму той млынок прадаць. І купіў ён, плацячы Васю ажно 8 златаў, а гэта былі немалыя грошы на той час.

У 11 гадоў Вася пайшоў вучыцца ў школу, што месцілася ў прыватным памяшканні ў ягонай вёсцы. Навука давалася яму лёгка, аднак і работы меў па самыя вушы, бо ўжо араў плугам у полі, сеяў, пружынаваў, валачыў, як сапраўдны гаспадар. Бацькі толькі ўжо гатовае збожжа, а было гэта жыта (пшаніца не магла там расці) сярпамі жалі. І так дзень у дзень. Бацька Трафім пачаў таксама браць Васіля ў лес, у пушчу, на вывазку драўніны. Тавар вазілі аж у Кляшчэлі і там жыві Януў прымаў у сваю фірму драўніну ад сялян; плаціў 2 злоты за адзін кубаметр.

Да самай вайны 1939 года Васіль гартна працаваў і ў полі, і ў лесе, і ў людзей. Людзі ахотна наймалі яго да розных прац, бо калі папросяць, дык Вася

нешта зробіць і іншае: адрамантуе акно, дзверы, сцены. Калі восенню 1939 года насталі саветы, Васіль пайшоў у пяты клас пачатковай школы, якую паспяхова закончыў. Далей не мог вучыцца, бо 22 чэрвеня 1941 года выбухла вайна. На панадворку стаяў і працаваў, на гэты раз вялікі, млын. Пабудаваў яго сам Трафім у 1939 годзе, а дапамагалі яму сыны Сцяпан і Вася. У час акупацыі, так пры саветах, як і пры немцах, нельга было нічога малоць; такі быў закон.

Вайну пражыў Васіль у сваёй вёсцы, а пры канцы 1946 года пайшоў служыць у польскае войска, у Жары на захадзе Сілезіі. Пасля прысягі 1 студзеня 1947 года быў пераведзены ў Бяшчады ваяваць супраць атрадаў УПА. Адбываліся там жудасныя падзеі, уначы часта было відаць адны зарывы, бо гарэлі так украінскія, як і польскія вёскі, панавалі анархія і хаос.

З арміі Васіль вярнуўся ў 1949 годзе і хутка ажаніўся з прыгожай дзяўчынай Верай з недалёкіх Бахматаў. (У час акупацыі сям'я Герасімоў, з якой Вера, жыла ў Дубічах-Царкоўных па-суседску са мною, бо немцы жыхароў Бахматаў перасялілі з тае далёкае каленні ў вёску). Васіль пачаў будаваць навакольным людзям дамы, хлявы, клуні, вырабляць дасканалую сталярку і іншае. Да 1952 года пабудаваў 34 дамы, а клуняў, хлявоў — не пералічыць. У 1952 годзе Васіль стаў на працу ў Службу аховы чыгункі і ў Чаромсе закончыў 7 класаў і прафесійныя курсы. У 1982 годзе адышоў ён на заслужаную пенсію.

Варта яшчэ прыгадаць, што Васіль з братам Сцяпанам (які даўно ўжо памёр) у 1955 годзе пабудавалі на ўзгорку сярод вёскі вялікі ветравы млын. Малолі нядоўга, бо аблажылі іх такімі падаткамі, што мусілі ад яго адрачыся, а пасля і разабраць яго.

У Васіля і Веры нарадзіліся і пайшлі ў свет чатыры прыгожыя дачкі. Усе яны атрымалі адукацыю, у тым ліку дзве вышэйшую, а найстарэйшая з іх выкладае беларускую і рускую мовы ў Люблінскім універсітэце. А дзеці і ўнукі часта наведваюць сваіх дарогіх бацькоў і дзядоў.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Пчолы — яго любімы занятак

Аляксандр Кучка па прафесіі ветэрынар (зараз на пенсіі) з Новага Ляўкова, Нараўчанская гміна — вопытны пчаляр. З пчоламі звязаны ад 25 гадоў. Ён з кожным годам павялічвае сваю пасеку, сваю армію самага цэннага гатунку насякомых. Вуллі стаяць на прысядзібным участку ля пладаносных дрэў. Усяго цераз плот знаходзіцца суседаў фруктовы сад. Пчолы лётаюць і ў поле (тут белая канюшына, люцэрна, жоўты доннік) і на прасторныя сенажаці ў даліне рэчак Баброўка і Нараўка. Сёлета А. Кучка пасеяў дадаткова блакітную меданосную расліну — фацэлю, якая цвіце да позняй восені. Ён добра ведае, што гэтым карысным насякомым трэба. Паводле гудзення з вулея ўжо вядома, ці рой добра працуе і ці ён „шчаслівы”, ці не галодны, „асірацелы” па по-

ваду смерці маткі або ці раздражнены чымсьці непрыемным. Аказваецца, прадукцыйнасць рою залежыць ад каралевы. Найбольш мёду вырабляюць сем'і з маладымі маткамі.

— Усё ж мы мала ведаем на тэму незразумелай грамадскай структуры пчол, — гаворыць Аляксандр Кучка, — бліскучай сістэмы складаных правіл, кіруючых іх сям'ёй, а таксама надзвычайнай арыенціроўкі ды ўмеласці згаварыцца між сабою.

Ад 1984 года ляўкоўскі пчаляр належыць да арганізацыі пчалаводаў. Удзельнічае ва ўсіх яе сходах і з'ездах. Ён ахотна карыстаецца вопытам вядомага на Беласточчыне пчаляра-ветэрана Сцяпана Паленіка з Гайнаўкі. Навукі ніколі не замалюга. Абмен вопытам у пчалярстве неабходны. (яц)

У Бельскім павеце вядзецца планавая высечка прыдарожных таполяў, якія пагражаюць бяспецы дарожнага руху. Усе згодны, што шкодныя таполі высечы трэба. Разнагалосці ўзнікаюць толькі ў справе паўторных насаджэнняў. Управа Рады павета дазволіла прадаць драўніну ўладальнікам прылеглых да дарог участкаў, але новыя насаджэнні адтэрмінавала на больш адлеглы час.

— Насаджэнні ў гэтым годзе будуць, — паведаміў загадчык Павятовай дарожнай управы ў Бельску-Падляшскім Лешак Аляксюк. — Аднак пры таполях узнікае дылема: упрыгожваюць яны дарогі, але прычыняюць больш шкоды чым карысці. На тэрыторыі Арлянскай гміны пад тапор пойдзе сто таполяў. На іх месца будзем садзіць рабіну, ясен, клён, ліпу. У іх іншая каранёвая сістэма, растуць паволі і невысокімі.

Пацікавіўся я чаму не было насаджэнняў на дарозе са Старога Сяла

ў Боцькі. У мінулым годзе за ссечаныя таполі Бельскае староства мела купіць саджанцы.

— Прычнай гэтаму было замаруджанне высечкі, якая зацягнулася аж да лета, — сказаў Лешак Аляксюк. — Пасля сяляне не спыталіся з уборкай абочыны — забралі камлі, але галлё пакінулі. Калі мы справіліся з уборкай, насаджваць было позна. Зробім гэта сёлета. Калі не рабіць насаджэнняў, нельга высякаць. Гэтага патрабуе Ваяводскі рэстаўратар прыроды і войты гмін.

Павятовая дарожная ўправа выступіць з адпаведнай прапановай ва Управу Рады павета. Да насаджэнняў хоча яна прыцягнуць сялян. Важнае, каб яны не нішчылі, але ахоўвалі насаджэнні. Трэба ім таксама растлумачыць, што садзяцца больш карысныя дрэвы, а не таполі.

Тэкст і фота Міхала МІНЦЭВІЧА

Музейны фонд

Грамадскі камітэт пабудовы Музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнаўцы праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні на пабудову музея (у польскай і замежнай валютах) просім пералічваць на рахунак: **PKO BP S.A. O/Hajnowka, nr konta: 26 10201332 100120228.**

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

5 013. Уладзімір Іванюк (Вітава)	20,00 зл.
5 014. Валянціна Клімук (Гайнаўка)	50,00 зл.
5 015. Ян Карчэўскі (Гайнаўка)	30,00 зл.
5 016. Міхал Хмялеўскі (Беласток)	50,00 зл.
5 017. Мікалай Нікалаюк (Гайнаўка)	10,00 зл.
5 018. Уладзіслаў Завадскі (Гайнаўка)	20,00 зл.
5 019. Дары сабраныя ў скарбонку ў Музеі	37,00 зл.
5 020. Міхал Голуб (Гайнаўка)	10,00 зл.
5 021. Ян Аляксюк (Гайнаўка)	10,00 зл.
5 022. Канстанцін Лукашэвіч (Беласток)	30,00 зл.
5 023. Яўген Івацік (Беласток)	20,00 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: **Spoleczny Komitet Budowy Muzeum i Ośrodka Kultury Białoruskiej, 17-200 Hajnowka, ul. 3 Maja 42, tel. (085) 682 28 89.**

Малюнкi і фатаграфіі

У Бельскім доме культуры працуюць дзве выстаўкі — малюнкаў вучняў падставовых школ і фатаграфій Конрада Вэнска.

21 сакавіка 2001 года адбылося падвядзенне вынікаў конкурсу „Развітанне з зімой, прывітанне вясны”, на які вучні I-III класаў бельскіх падставовых школ даслалі 99 прац. Аўтарам найцікавейшых камісія прысвоіла 13 узнагарод і 15 вылу-

чэнняў. Вучні найчасцей малявалі зімовыя і вясеннія краявіды, рысавалі першыя кветкі і птушак. У сваіх працах дзеці найчасцей карысталіся каляровымі алоўкамі, пастэллю, спалучалі розныя тэхнікі.

На фатаграфічнай выстаўцы Конрада Вэнска „Такое Падляшша яшчэ існуе” можна ўбачыць драўляную архітэктурную і краявіды, якія аўтар фатаграфіаваў пад Драгічынам, Бельскам, Браньскам, Кляшчэлі і Мельнікам. (ам-з)

Нiва ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Нiва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.
Тэл.факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niwa>
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоў.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na III kwartał 2001 r. upływa 5 czerwca 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,80 zł, a kwartalnie — 36,40 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,10 (kwartalnie — 53,30), pocztą lotniczą: Europa — 4,70 (61,10), Ameryka Płn., Afryka — 5,30 (68,90), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,90 (76,70), Australia — 7,70 (100,00). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Ксёндз з манашкаю хадзілі ад вёскі да вёскі і збіралі грошы на пабудову храма. Павечарэла і яны зайшлі да аднаго беднага селяніна на начлег.

— У маёй хаце ёсць толькі адзін вольны ложак, — бядуе гаспадар.

— Справімся з гэтым, — адказвае ксёндз. — Будзем спаць з сястрою ў адным.

Мужык не мог сцяміць, як ксёндз з манашкаю могуць спаць у адным ложку. Паклікаў ксяндза на бок і спытаў пра гэта.

— Гэта вельмі проста, — высветліў ксёндз. — Паміж сабою паложым дошку.

— А як ксяндзу захочацца?

— Тады пайду на шпацыр.

— А як сястры захочацца?

— То яна пойдзе на шпацыр.

— А як вам дваім захочацца?

— Тады дошка пойдзе на шпацыр.

Адной жанчыне ксёндз загадаў, каб у рамках пакуты праляжала крыжам перад алтаром. Па хвіліне выхільеца з канфесіянала:

— А чаму ты, дачка, легла на спіну?

— Як саграшыла, так і буду пакутаваць!

Памірае веруючы і практыкуючы каталік. На смяротнай пасцелі просіць ксяндза:

— Прашу дазволіць мне выйсці з Каталіцкага касцёла і запісацца ў партыю.

— Што ты гаворыш!? Як мне гэта разумець?

— Звычайна, дарагі ойча. Лепш няхай памрэ адзін з іх, чым адзін з нашых.

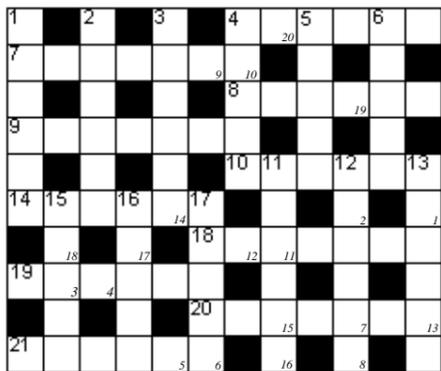
— Колькі ў цябе брацікаў і сястрычак? — пытаюць у амерыканскага дзіцяці.

— Не ўмею вам на гэта адказаць. Але маю траіх татаў па першай маме і чатыры мамы па першым таце.

Каўбой уваходзіць у бар на шклянку віскі. Пад сцяною бачыць піяніна, а над ім надпіс: „Не страляць у піяніста. Іграе як умее”. Але піяніста не відаць і каўбой пытае бармена, куды ён дзеўся.

— Ой, — уздыхае бармен, — учора ўварваўся сюды такі халерык, які не ўмеў чытаць.

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. Змітрок (Самуіл Плаўнік), беларускі пісьменнік (1886-1941), 7. Вольга, беларуская паэтэса (нар. у 1945 г.), 8. горад у Швейцарыі, 9. Уладзіслаў, беларускі драматург (1882-1937), 10. горад Ханса Андэрсена, 14. хваробатворчы пачатак, 18. Максім, беларускі пісьменнік і мовазнавец (1893-1938), 19. прылада для шыцця, 20. шэрсьць, валасы, 21. хто яе скажа, той галодны спаць ляжа.

Вертыкальна: 1. напр. Чынгіс Айтматаў, 2. ашуканец, 3. сваяк дыні, 4. Алесь, беларускі паэт і пісьменнік

(нар. у 1918 г.), 5. італьянскі паэт (1265-1321), 6. Эрнест, французскі гісторык (1842-1922), 11. дуралей, прыдурак, 12. прыхільнік нацызму, 13. вялікая сібірская рака, 15. Заір, беларускі скульптар (1908-95), 16. перыядычнае адступленне мяжы мора, 17. трапічная расліна з буйным лісцем.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграныя кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 9 нумара

Гарызантальна: копка, застрэшша, Шыміч, Нітра, Экс, аферыст, падрост, Ака, назва, каток, імажыніст, схема.

Вертыкальна: Спартак, касач, аршын, замаразкі, аўтарытэт, шыфон, аўсюк, эта, Спа, карыфей, Аракс, кніга.

Рашэнне: **Хто высока скача, той пізка падае.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лукашу Пацэвічу** з Беластока і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Дзе грош закапаны

Дазвольце людзям плакаць. Калі прарвецца тая скула-балячка, што засела на ўражлівым месцы, то лепш каб уся брыда адтуль выцякла. А то зара на зажыве, будзе нарываць, расходзіцца па ўсім арганізме, і яшчэ большае запаленне чакае хворага. Калі ў чалавеку такіх ран шмат, рубцоў, што скрываюць брудныя, неачышчаныя даўнія заражаныя месцы, дык зачэпі яго праз год дваццаць-трыццаць, крапі тую затоеную балячку, дык наступіць проста эрупцыя гною, дрысне так фэкім, што ахляпае паўсвету. Аж іншым адцверціцца будзе і гідка, і часам безвынікова. Асабліва калі той недалечаны хворы здаецца ўсім аўтарытэтам, а ягоныя словы на вагу папскай булы. А мастак слова мае права на свае настроі. Раз яму кепска, раз усміхаецца, акружаны ўвагай і любоўю слухачоў і глядачоў (-ачак), якія ловаць з яго вуснаў кожнае слоўца і гатовы кінуцца да каленаў. А пасля ён, паехаўшы дахаты, зашыўшыся пад цёплую коўдру, у дрыжках кідае словы на паперу, выразы поўныя зласлівага яду. Ці кажа няпраўду? Праўду! Ён у гэты момант так думае і адчувае. Яму кепска, ён хворы, прастудзіўся да касцявога мозгу, у галаве яму кіпіць ад гарачкі. На нармальную думку, *кепска варыцца* яму ў той галаве з прычыны хваробы. А хваробы ёсць розныя. Адзін бяжыць да лекара з тою нагою, іншы з вухам, трэці паціху нясе сваю папсаваную галаву разам з яе думкамі, ідэямі і эмоцыямі (эмоцыі маюць месца ці ў сэрцы, ці ў галаве, ці ў страўніку, — ёсць розныя школы на гэты конт). Ага, ён лічыць, што ўсе іншыя думаюць страўнікам. Але ж праўда, не толькі ў беларусаў душа ў страўніку — ён аснашчаны неўронамі больш чым кожнае іншае месца ў чалавеку. Наву-

кова гэта даведзена, палічана... Ага, лічыць, лічыць! Калі словы пра грошы, дык сапраўды ёсць бухгалтары, якія палічылі ўжо словы і грашакі не аднаго С. ці М. Пералічваюць гранты гісторыкаў, палітыкаў, філолагаў, выдаўцоў вершыкаў, лірыкаў і сатырыкаў, разбіраючыся, скажам, у падмурках, асфальце ці такой невідочнай для простага чалавека справе як электраток. Грошы, якія былі выдадзены, будуць выдадзены і зусім уяўныя, якіх, можа, не было і не будзе. Насцярожана ўнюхваюцца ў паветра, як хорт, зветрыўшы звярыну. Выследзіць, выставіць звяра паляўнічому да стрэлу, а пасля прынесці ў зубах, кінуць пану пад ногі.

А дзе тут той пан-паляўнічы?

Той, каму С. заглянуў у вывернутыя кішэні, такі ж самы лысеючы маразматык, ужо пару месяцаў, адпакутаваўшы з-за хвараблівых атрамантавых выпарванняў С., праз якія кніжкі пра супольную справу няма як выдаць (бо чаму ж спонсарам не верыць С., які так **хварэе** за ўсе нашы справы!), усё маракі, што за паляўнічыя нацкавалі таго гончага ці харта на яго. Мне, наадварот, С. асацыюецца з таксама, здавалася б, улюбёным хатнім сабакам, непаваротлівым, крыва-каротканогім, але няма якому роўнага ў перакопванні нораў лісіных ды барсуковых. Зарыецца такі такс у зямлю, паміж карэнне, запырхаецца, засыпле сабе вочы пяском аж да слепаты, натхнёны сваёю паляўнічай асалодай. А сам ні мяса, ні скуркі не дастане, ні з хваста шарцінкі нават ад упалаванай ахвяры. Але, хоць сам морду пакусаную займее, дык увесь у поўным шчасці: нагробся, набрахаўся, наяхкаўся, аж упацеў. Усю нару разнарыў! Мо медаль начэпяць на ашыўнік?..

Вандал Арлянскі

Рок-гіт-парад РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцепанюк. Свае прапановы можаце даслаць па пошце (**Radio Racja, ul. Ciepla 1/7, 15-472 Białystok**) або па электроннай пошце (**radio.racja@poczta.wp.pl** або **stepb@poczta.wp.pl**). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

31 выпуск, 07.04.2001 г.

1	4	128	Ріма, „Водка”
2	5	107	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
3	3	80	Н.Р.М., „Мы жывем някепска”
4	1	77	Ріма, „Прывык”
5	14	69	Н.Р.М., „Паветраны шар”
6	2	65	Кардон, „Званы”
7	9	58	Н.Р.М., „Целяпаты”
8	13	56	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
9	10	51	Я нарадзіўся тут, „Я нарадзіўся тут”
10	17	50	Алесюкі, „Беларусачка”
11	—	49	Крама, „Дай мне шанец”
12	18	48	Н.Р.М., „Дзед Мароз”
13	7	45	Н.Р.М., „Катуй-рагуй”
14	15	44	Гоман, „Беларусачка”
15	—	41	Зэт, „Гэй, славяне”
16	12	38	Н.Р.М., „Катлет-матлет”
17	8	36	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
18	11	35	Ріма, „Дакуль мы будзем”
19	—	33	Ілона, „Вядро”
20	—	33	А. Памідораў, „Крывавае свята”

Як галасаваць: песні, якая вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.